292

3 1761 06558780 0

MARIE
PRINSESSE AF DANMARK

BRIEF
DL
0041958

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG · KØBENHAVN · KRISTIANIA

292

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/marieprinsesseaf00hoec

3.

MARIE

PRINSESSE AF DANMARK

MARIE

PRINSESSE AF DANMARK

ERINDRINGER PAA GRUNDLAG AF SAMTALER
OPTEGNELSER OG BREVE

VED

JOHANNES HOECK

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCCX

Prinsesse Marie i Femtenaars-Alderen, efter Maleri af den franske Kunstner Ferrier. Originalen tilh. Prins Valdemar

FORORD

DETTE lille Arbejde prætenderer aldeles ikke at være nogen historisk Bedømmelse af Prinsesse Marie eller nogen udtømmende Skildring af hende som Menneske. Dertil er Tiden langtfra inde.

Det er kun et beskedent Forsøg paa længst muligt at fastholde det levende personlige Indtryk af og Mindet om den Døde. Til folkeligt at genoptegne eller fæstne hende i den almindelige Bevidsthed som den sælsomt store og skønne Skikkelse hun var.

Sagen er den ejendommelige, at nogle Dele af Bogen er ligesom *forfattede af Prinsessen selv*. Det er hende der ofte taler og dikterer, særlig om Erindringer fra hendes Barndom. Saaledes som det strax vil fremgaa af de første Kapitler fik Prinsessen en personlig Lyst til ved Lejlighed, omend i en uvis Fremtid, at lade den danske Offentlighed forstaa hendes — den fremmede Fugls — stolte, sære Slægt, dens Historie, dens Personer, dens Glans og Storhed, dens Skuffelser eller Fald. Netop mest fordi hun her i Danmark var bleven mødt af det der er mere end Popularitet. Nemlig af en dybfolkelig og spontan Kærlighed, som hun selv følte inderlig Taknemlighed for.

Skønt jeg i Bogen bruger en saa subjektiv Fremstillingsmaade, haaber jeg at min Hensigt ikke kan misforstaas. Det er for at markere, at jeg kun giver mig af med Ting, jeg selv har faaet Lejlighed til at iagttage — eller har faaet meddelt fra autentisk Side.

JOHANNES HOECK

noget om dette. Og det er uretfærdigt at Bladene saa vedbliver at skrive som om Misstemningen stadig existerede.

Jo, det mente jeg jo nok. Men — forbløffet og desorienteret som jeg var — maatte jeg tilstaa, at jeg i Øjeblikket ikke ret erindrede hvorfra denne Misstemning stammede.

Det var i Anledning af Boer-Krigen (som dengang endnu ikke var afsluttet). Vedkommende Medlem af det orleanske Hus havde ved en bestemt Lejlighed brugt en Udtalelse, der var farvet af den franske Opinions Syn paa Forholdene.

Jeg kunde mærke, at Prinsessen ikke ønskede at komme ind paa Detailler. Men det behøvedes forsaavidt heller ikke. Jeg erindrede nu Affæren, som der nu, 9 Aar senere ingen Anledning er til at genopfriske.

Imidlertid indsaa jeg, at det vilde være letsindigt af mig at love noget i denne stærkt politiske Sag. Jeg var ikke sikker paa at min Kompetence strakte sig saa vidt.

Jeg svarede derfor: Jeg skal gøre mit Bedste ved at skrive til Bladets politiske Redaktør i London. Jeg kender ham personligt, omend flygtigt.

Prinsessen saa skuffet ud.

Jeg troede at De telegraferede om den Slags Ting.

Hvis Sagen har stor Hast ska! jeg gøre det. Men jeg vilde helst selv først skaffe mig lidt mere Klarhed over Situationen. Den var næsten gaaet mig af Minde over alt det Andet der er sket iaar. Og jeg tror et konfidentielt

Brev er heldigere. Især hvis jeg maa opgive Ds. kgl. Højhed som Kilde?

Ja, gør som De vil, og vil De da lade mig vide hvad Svar De faar.

Jeg stak Manuskriptet med de store Bogstaver i Lommen og gik.

— — Paa mit Brev til Redaktøren i London kom der telegrafisk Svar tilbage: Notitsen optages imorgen.

Da jeg fortalte Prinsessen det, blev hun glad. Hun var nu mere meddelsom.

Det er jo i England Pressen, det er Aristokratiet, det er Folket, det er den offentlige Mening, der har saa stor en Magt, det er Klubberne, det er Parlamentsbygningens Terrasse...

Skønt alle disse Begreber om Magt eller Magtfaktorer snublede over hinanden i en besynderlig Rangforordning, anede jeg udmærket godt hvad hun mente. Og jeg udtrykte det paa den Maade:

Medens det under almindelige parlamentariske Forhold er Statsoverhovedet der sanktionerer en *Folke*beslutning — saa mener Deres Kongelige Højhed at det i dette specielle Tilfælde er Folkets forskellige Repræsentanter som godkender en *kongelig* Beslutning.

Prinsessen tænkte sig lidt om og gav sig til at le.

Ja, virkelig.

Jeg erindrer vi kom ind paa en Disput om Boerkrigen, og at Prinsessen beundrede det lille tappert kæmpende

Folk samt haabede at England ved Krigens Afslutning vilde vise sig højsindet — et Haab, der som bekendt jo heller ikke skuffedes.

Af disse første korte Samtaler med Prinsessen fik jeg strax en Anelse om at have talt med en usædvanlig Dame, hvis Livsanskuelse maaske var i Modsætning til min, *men* — som man kunde lære meget af. (Jeg har senere i afdøde Fyrst Hohenlohes Memoirer fundet Udtryk for den samme Tanke, da han skildrer sit første Møde med den dengang purunge Marie af Orleans, hvis Intelligens har gjort et stærkt Indtryk paa den erfarne Diplomat og Menneskekender.)

— — — Prinsessen gav mig rig Lejlighed til nærmere Bekendtskab. Jeg var lidt ked af, at den lancerede Notits i Times ikke syntes at have gjort sin Virkning. Jeg gennempløjede de engelske Blade. Ja, der stod nogle korte Artikler, kolde, neutrale, lidenskabsløse. Man havde nærmest Indtrykket af, at man betragtede Sagen som ligegyldig, og jeg sagde det til Prinsessen.

Nej, De tager Fejl, svarede hun. Det er gaaet aldeles som jeg havde ventet det. Englands Aristokrati og Plutokrati er ved Tusinde Baand knyttet til Frankrigs, men ser De: *Klubberne* har endnu ikke rigtigt taget Standpunkt. (Prinsessen anførte Navnet paa en særlig fin Klub). Det tar nogen Tid. Jeg har mange Breve at skrive i den Anledning. De kan være ganske sikker paa, at det gaar iorden.

En skønne Dag saa jeg (gennem hende) mig istand til at meddele, at enhver Misstemning nu var ryddet af Vejen, fordi et personligt Møde mellem Kong Edward og det paagældende Medlem af Huset Orleans var forestaaende.

Det skete saa ogsaa. Notitsen fremkom, men umiddelbart efter modtog jeg fra Times en Henstilling til eller Ordre om at være forsigtig med Hensyn til yderligere Indblanding i denne Sag. Der gaves privat en meget hvas Fremstilling af Affæren.

Skulde jeg nu vise Prinsessen dette Brev? Det var efter hele dets Form afgjort ikke beregnet derpaa. Desuden maatte enkelte Udtryk nødvendigvis saare hende. Jeg betænkte mig et Par Dage. En Disput om et Side-Spørgsmaal denne Sag vedrørende gav Anledning til at jeg overvandt alle Betænkeligheder og rakte hende det private Brev til Gennemlæsning.

Prinsessen var forbavset. Hun sagde kun: Vil De gøre mig den Tjeneste at laane mig dette Brev til imorgen, saa skal jeg give Dem det tilbage. Intetsomhelst skal blive røbet.

Jeg sagde selvfølgelig Ja.

— — Da jeg saa den næste Dag kom i det gule Palæ gik Prinsessen mig imøde i den store Salon. Hun holdt Brevet i Haanden. Det var en kold Dag, men i Kaminen brændte det lystigt.

Jeg sagde: Da jeg kan tænke mig, at Deres kongelige Højhed maa have følt Dem saaret af dette Brev, vil jeg gærne bede Dem overgive det til Ilden.

Mange Tak.

Der blev en lille Pavse, mens Prinsessen endnu holdt Brevet i sin Haand. Saa fortsatte hun:

Jeg vil egentlig gærne skrive til den Herre, som har sendt Dem dette Brev og *takke* ham.

Jeg saa lidt forundret paa hende. Prinsessen gættede mine Tanker og fortsatte: Jo, det er jo i Virkeligheden meget pænt, at man derovre (i England) til Trods for den stadig noget bitre Opfattelse af denne Affære er saa nobel. Det fortjener dog en Tak . . .

Det Brev, Prinsessen endnu holdt i Haanden, blev tilintetgjort. Saa skrev hun i sit eget Navn en Taksigelse til den rette Adresse i England. Og der kom naturligvis strax igen Tak i de smukkeste Vendinger. Prikken var sat over I'et.

Ved et Tilfælde havde jeg altsaa faaet en hel Del Førstehaandsviden om Familien Orleans. Min Interesse blev yderligere skærpet ved en Nekrolog, som Blowitz skrev over Greven af Paris. Det viste sig at denne (senere ligeledes afdøde) store Kollega havde været fourneret med en Masse intim Viden fra de forskelligste Medlemmer af Huset Orleans. Han havde noteret og dateret i det uendelige, alt til Brug for en ganske uvis Fremtid. Et Bibliotek af Notitser. Prinsesse Marie, der forøvrigt kendte ham personligt, var forbavset derover. Han havde offentliggjort Ting, som hun selv neppe nok kendte til. Men ganske særligt beundrede hun den jødiske Verdensjournalists fuldkomne Diskretion i visse Henseender.

Det er selvfølgelig, sagde hun, min Onkel (Greven af Paris, den forrige Prætendent og den nuværendes Fader) der har fortalt ham det altsammen med Tilladelse til Offentliggørelse efter hans Død. — Ja saaledes burde vi (Prinsessens egen Slægt) vist egentlig alle bære os ad, saadan at Folk kan se, hvordan vi ser ud naar Forgyldningen er gaaet af os!

Jeg foreslog Prinsessen selv at føre Dagbog eller ialfald begynde med at nedskrive sine Erindringer fra sin egen ret broget bevægede Barndom.

Hun svarede at hun engang var begyndt paa noget Saadant.

Jeg fik det Indtryk, at hun opfattede det som for sent at genoptage Arbejdet.

Da hun imidlertid mærkede, at jeg havde faaet en vis Interesse for hendes Slægt, fortalte hun mig ofte karakteristiske Smaating om de enkelte Personer.

Engang viste hun mig en Depeche fra et Medlem af hendes Slægt; den interesserede mig i meget høj Grad, fordi den i Korthed kastede et skarpt Strejflys ikke blot over den orleanske Families Tænkemaade, men specielt over hendes betydningsfulde Stilling indenfor dens Kreds.

Det er jo et interessant historisk Dokument, mente jeg.

Det kan jeg ikke indse, svarede Prinsessen og smilede lystigt.

Jo, naar man selv — som Ds. kgl. Højhed — er med til at lave Historie, maa man jo ogsaa bygge *Arkiv*. Det er den Slags Smaating, der senere støtter Erindringen. Store Statsmænd som Bismarck, store Pressemænd som

Blowitz har gjort det. Og mange mindre Forfængeligheder har fulgt deres Exempel. Hvis Deres kongelige Højhed f. Ex. nu begyndte med summarisk skrevne Erindringer fra Deres Barndom saa langt tilbage som De kan huske, saa er De jo ung nok til at gøre Vandringen fra de første taagede Indtryk, gennem de friske Barndomsaars Erindringer til Nutidsdokumenternes Uimodsigelighed — alt bestemt til Offentliggørelse i en fjern Fremtid til Minde for dem af Deres Nærmeste, der kommer til at overleve Dem.

Prinsessen svarede alvorligt: Det bliver et altfor uoverkommeligt Arbejde. Desuden sidder hele min Famllie jo og skriver Memoirer! Har De forresten Lyst til at læse min Bedstefader Joinville's „Vieux Souvenirs"?

Prinsessen fik i en Fart hentet sit Familie-Exemplar, som hun gærne vilde have jeg skulde læse.

Saa gik der en Tid, i hvilken der ikke mere taltes om Memoirerne, fordi Prinsessen havde bedt mig interessere mig for andre Ting, som hun mente jeg kunde være hende behjælpelig med.

— — —

En Decemberdag i 1902 sad Prinsessen og malede i sit Arbejdsværelse. Jeg saa til og fortalte Noget, som jeg troede interesserede hende.

Hun løftede pludselig sit sære, tilsyneladende saa kolde og dog saa smukke Blik.

De maa ikke blive vred, fordi jeg afbryder Dem. Jeg tænkte over Deres Idé fra forleden.

Hvilken Idé?

At jeg skulde begynde med at opnotere mine *Barndomserindringer,* skrive mine Memoirer! Ha, ha, jeg tænker dog endnu ikke paa at *dø.* Og dog blir jeg vel neppe gammel.

Det er ganske interessant. Men Deres kongelige Højhed forstaar mig vist ikke rigtigt.

Jo. De har foreslaaet, at jeg skulde opnotere og samle hvad jeg erindrer fra min egen Barndom, foreløbigt f. Ex. til mit attende Aar — altsaa efterhaanden som jeg faar Tid dertil. Men Forholdet maa da blive det, at *jeg* fortæller, forsyner Dem med Materiale, men *De* skriver det ned.

Det gør jeg gærne.

Altsaa med en ganske uvis historisk eller literær Fremtidsværdi for Øje?

Ja.

Prinsessen stak i Distraktion den vaade Pensel i sin Mund, saa hendes Læber farvedes.

All right.

Da jeg var færdig med Læsningen af „Vieux Souvenirs", et sjeldent og storslaaet Memoireværk, havde Prinsessen allerede samlet andet Materiale, som jeg efter hendes Mening ogsaa burde gennemlæse. Hun var klog nok

til at indse, at jeg maatte have visse Forudsætninger, en Slags fortrolig Viden, før jeg vilde være istand til at følge hendes mundtlige Beretninger, hvilke jeg saa skulde optegne og bringe i en Art Kontinuitet med hendes ældre Slægtninges.

Prinsessen, der havde underrettet Prins Valdemar om Forberedelserne til et Memoire-Arbejde paa en saa besynderlig Basis og havde indhentet dennes Billigelse, begyndte saa at fortælle. Jeg havde paa en Maade bestaaet en lille Forberedelsesexamen i mit Kendskab til den orleans'ske Familie. Hun sagde en Dag:

Jeg mener egentlig ligesom De: Jeg *har* Betingelser for at fortælle noget om Orleans'erne. Netop fordi jeg er født i den store Landflygtighed og under vor Slægts daværende Fattigdom. Lige fra Memoire-Literaturens Guldalder har Medlemmerne af Huset Frankrig været vante til Punkt for Punkt i al Knaphed at nedskrive deres Oplevelser for engang senere atomvis at sigte Stoffet, lade Kvintessensen blive tilbage eller — maaske som Regel — tilintetgøre det Hele. Inden jeg fortæller Dem om de Personer af min nærmeste Slægt som selv er „Literater" vil jeg gærne se Deres Idé forandret til, at jeg først og fremmest fortæller mine Barndomsindtryk af enkelte Begivenheder, Erindringen om *Barnets* Opfattelse af det Oplevede, dets Forundring og dets Kritik, der pletvis er saa levende og rørende.

Jeg fandt denne uddybede Tanke fortræffelig og tiltalende.

Prinsessen opfandt Begrebet „Fortælletime" som hun

vilde give. Den maatte ganske vist staa tilbage for hendes officielle, huslige, selskabelige og andre Pligter. Men der fandtes jo nok Tid. Desuden man havde jo endnu en god Del af Livet for sig.

— — — — Naa det gik jo ogsaa saaledes at ialfald *Omridsene* af hendes Barndom blev trukne op ved hendes egen Fremstilling. Men blot tilnærmelsesvis færdig blev hun aldrig. Saa traf det sig, at jeg længe var borte i Østasien. Og netop som jeg tænkte paa at forelægge Prinsessen et Resumé af det allerede Skrevne, for at bede hende tænke paa Rammerne for dets Fortsættelse — *døde* hun.

Saa underligt det end lyder var det ejendommeligste Medlem af det danske Kongehus i sit Inderste meget stolt af *egen* Byrd og Herkomst. Medens enhver Kompliment til hendes Væsens personlige Charme — selv den ærbødigste og mest diskrete — til en vis Grad for hende havde Banalitetens Karakter, holdt hun af at høre, at hun var en *Orleans*.

Med en besynderlig Ihærdighed og Inkonsekvens vilde hun ved enhver Lejlighed ligesom fornægte Slægtskabet med den bourbonske Hovedstamme. Prinsessen kunde i en Disput forsvare de særeste Handlinger af sine Forfædre lige fra Henri IV, hvem hun betragtede som Slægtens egentlige Stamfader. Jeg erindrer, at hun endog engang vilde forsvare Philippe Egalité — hendes Tipoldefader — hvis Stemme gjorde Udslaget, da Louis XVI dømtes til Guillotinen. Prinsessen gjorde det med følgende Ord: „Han stemte par nécessité, *Tiden* krævede det af ham. At en lidt *senere* Tid krævede hans eget Hoved, er en anden Ting".

Denne Betragtning vil i første Øjeblik forekomme En kynisk. Ja, Mange vil vist endog blive meget forbavsede

over, at den for sit gode varme Hjerte saa højt skattede Prinsesse kunde ræsonnere paa denne Maade!

Og dog laa netop heri en af hendes Karakters ejendommeligste Sider. Hun var i Besiddelse af en mægtig, men noget kølig Verdensfornuft, der syntes at staa i en saa skinger og besynderlig Modsætning til hendes almindelige og varme Menneskekærlighed. Under en Samtale sagde jeg noget i Retning af, at de mest bevægede Tider ofte kom til at afsløre Menneskers sletteste og fejgeste Egenskaber. Og mange af de Mænd som den ene Maaned var beundrede og tilbedte, kom den næste under Guillotinen. Kun Talleyrand, den mensvorne Bisp, forstod bedre end Andre den Kunst, som findes udtrykt i Ordene: La parole a été donnée à l'homme pour déguiser sa pensée („Mennesket har faaet Talens Brug for at skjule sine Tanker").

Det er slet ikke min Mening eller Filosofi — sagde Prinsessen — og dog helt lader det sig jo ikke benægte. Vi har paa Fransk saa mange dejlige Ord:

Kender De det: „J'apelle un chat un chat, et Rolet un fripon"? (Jeg kalder en Kat for en Kat, og Rolet (en fransk Alberti paa Ludvig den Fjortendes Tid) for en Slubbert".) Og vi har et ganske andet og udmærket Ord:

Tout savoir, c'est tout pardonner" (I fri Oversættelse: „At kende den dybere Aarsag til alle et Menneskes Handlinger, vilde være det samme som at tilgive dem alle").

Her har vi Prinsesse Marie foran os i det skarpeste og det smukkeste Strejflys: *Forstaaelsens, Medlidenhedens, Tilgivelsens* Fyrstinde!

Og vi forstaar samtidig selv, at Kontrasterne i hendes Karakter og Væsen, alvorlig Tale og Spøg kun var tilsyneladende. Hendes Tankegang var bygget op paa en solid Basis af sjælelig Moral. Den kunde som andre Kvinders af og til være ulogisk, ligesom svinge mellem Forstand og Følelse men den var altid storladen og overlegen i sjælelig Forstand, bred, erfaren med vide Fremsyn.

Da jeg engang konversationsvis kom til at udtale, at hun var i Besiddelse af en „historisk Verdensopfattelse", tav hun et Øjeblik og sagde saa: Det smigrer mig virkelig, for der er vist en lille Smule Sandt deri. Jeg betragter Deres Udtryk som ikke blot tilbageskuende men ogsaa fremskuende. Og saa tænker De endda saa langt mere radikalt end jeg.

— — — Hun lo.

Denne Samtale gav Anledning til at vi fra Philippe Egalité kom til at tale om Sønnen *Louis Philippe*, den sidste franske Konge (1830—48), altsaa Prinsessens Oldefader.

Idet jeg forbigaar denne mærkelige Konges Livsskæbne — den vil kunne findes i ethvert Konversationslexikon — anføres her kun Prinsessens Bedømmelse af ham saaledes som den har formet sig i hendes Slægtsbevidsthed eller i Slægtstraditionerne: Prinsessen siger:

Alt som Barn i Landflygtighed lærte han den nye Verden at kende i Amerika, var en Tidlang i en ydmyg Lærers Stilling udenfor Frankrig og opholdt sig som en fremmed Fugl i Frederik den Sjettes Danmark. Saa skulde han

dog bestige en Trone — men atter dø i Exil, dragende sine Efterkommere med sig i Landflygtighed, endog de *ufødte*. Og blandt hans Børnebørnsbørn som ligeledes fødtes i Landflygtighed, hørte *jeg* til de ældste.

Just dengang da han — forlængst hjemvendt fra Landflygtigheden — skulde bestige Tronen dansede man ved den store Fest i Palais Royal (kort før Julirevolutionens Udbrud) paa en Vulkan. Det var dengang min Oldefader, den daværende Hertug af Orleans, d. 5. Juni 1830 gav en Fest til Ære for sin Svoger, Kongen af Neapel, som netop var i Paris. Den daværende neapolitanske Gesandt komplimenterede min Oldefader i Anledning af Festens Pragtudfoldelse med følgende meget sigende, bittert forudseende Ord: „Fête vraiment neapolitaine, Altesse Royale, nous dansons sur un volcan". (Denne Fest er i Sandhed neapolitansk, Deres kongelige Højhed, for vi danser paa en Vulkan").

Og Vulkanudbrudet kom.

Jog Bourbonerne bort og satte Orleans'erne i min Oldefaders Skikkelse paa den franske Trone. Men Vulkanen var hermed ikke udbrændt.

I Løbet af en attenaarig Regeringstid kunde Louis Philippe konstatere at have været Genstand for ikke mindre end 20 Attentater. Og endelig kom Revolutionen i 1848 og fordrev ham fra Trone og Land til nyt Exil. Han blev en af Verden meget miskendt Mand. Sorgens Fure i den gamle Herres Pande skal have holdt sig hos hans Efterkommere og efter Sigende ogsaa kunne læses i min, der dengang endnu ikke fysisk var skabt. Ikke saa underligt

om det var Tilfældet. Han var jo to Gange min Oldefader, hans Dronning to Gange min Oldemoder.*) Medens Mennesker normalt har otte Oldeforældre, hører jeg til de excentriske, som nøjes med sex. Det er maaske derfor at nogle Mennesker synes at jeg ser saa sær ud? Men jeg ved ialfald, at vi i Slægtled er opdragne efter sunde Leveregler og ikke er degenererede. Ja jeg ved naturligvis ikke hvad De mener ....

Der udviklede sig et af Prinsessen provoceret spøgende Replikskifte herom. Og paa en Indskudsbemærkning fra min Side spurgte hun pludselig med Kamplyst i Øjet: Kender *De* kun til kongelige Slægters Degeneration? Tror De at *vi* alle er Idioter?

Jeg ved ogsaa Besked om andre Slægters Degeneration. Og da de fremragende borgerlige Slægter jo er i Flertal i en uforholdsmæssig Skala, er deres Idioter naturligvis ogsaa i absolut Majoritet overfor andre Klassers.

Ja men vi har *for Tiden* ingen Idiot i vor Familie. Se nu engang paa Louis Philippes otte Børn.

Prinsessen afbrød sig pludselig selv med en lidt kaad Latter:

Det er naturligvis galt, naar en Kongefamilie bliver for stor. Jeg har selv *fem* Børn. Men jeg vil Intet af dem undvære. Det er en Menneskeret, som en Prinsesse ogsaa maa have.

Jo vel — men Deres kongelige Højhed kom et Øjeblik

*) Prinsesse Maries Forældre er kødeligt Fætter og Kusine.

bort fra Deres Fortællings Traad om Louis Philippes otte Børn . . .

Ja, jeg har ti Fingre paa mine Hænder, og kan derfor let tælle til otte.

Der var altsaa Dauphin'en (gift med Helene af Mecklenburg), min Bedstefader, Lucien, Marie, Joinville (min anden Bedstefader, gift med en Braganza, Datter af Kejseren af Brasilien) saa var der Aumale, Nemours, Clementine og Montpensier.

Om „de Gamle" — Louis Philippes Børn — vil jeg først og fremmest fortælle Dem om Slægtens Ældste, den eneste franske Kongedatter, som lever endnu, min Grandtante *Clementine* af Koburg:

Kunde man bevæge denne endnu fuldstændig aandsfriske Dame til at udgive sine Memoirer, fik man sikkert et saare afvexlende Billede. Hun erindrer Julirevolutionen og sin Faders Tronbestigelse — hun var dengang 13 Aar — derpaa hele hans Regeringstid med dens uendelige labyrintiske Brydninger, dens betydelige Mænd, dens politiske Kampe og Storme, dens Attentater og Agitationer. Hun husker Tidens Forhaabninger og dens dybe Depression, som skiftevis afløste hinanden. Hun kan tale med om de Mærker den satte i vor Slægts Karakter. Kontrasten i de politiske Grundsætninger, der hvert Øjeblik gav sig Udslag i bitre Ord og forbryderske Handlinger. Hun kan fortælle om, hvad Indtryk det Alt har gjort paa hendes gennem Modgang saa hærdede men dog tilsidst nedbrudte Fader, der skulde tømme Kalken tilbunds og ende Livet i Landflygtighed. Den fine gamle

Dame med det stilfulde fornemme Væsen, det udprægede Raceansigt a Louis XV, den livlige Fortællemaade baaren af Humor og Resignation, kan føre Tilhøreren tre Generationer tilbage gennem mangen fornem Festsal med længst forældede Moder med forlængst glemt Etikette og Courtoisie — og tilbage til Scener med slotsstormende Proletarer, i hvem den foregaaende Dags fredelige Sind pludselig som ved Bid af gale Hunde var behersket af blind og ubændig Ødelæggelseslyst, der hverken skaanede Menneskers Liv eller Ære og som Vandaler sønderslog historiske Kostbarheder, der som Vidnesbyrd om en gammel Overklassekultur — men dog en Kultur — var Frankrigs Fælleseje. Den Tid, hun kan fortælle om er saa stor og rig i sin Skiften af Lys og Skygge, at selve dens bølgende kriseagtige Karakter vel ialfald har haft den Fordel at modne megen politisk Forstaaelse og Resignation i det franske Folk, saa det nu er paa en roligere og sikrere Fremtidsgrund.

I Clementines første Barndom droges Napoleon den Store, borte fra Hustru og Søn, paa St. Helena med den dødelige Kræft. Ludvig den Attende sad paa sine Fædres Trone, medens Napoleons Søn, der fik en Kongekrone i Vuggegave henlevede sine svage Ungdomsaar ved det østerrigske Hof — og Kejserinde Marie Louise uden altfor stor Anstrængelse i Retning af Resignation boede fornøjeligt i Italien.

Clementine erindrer endnu denne Dame og hendes Hof, som hun ofte gæstede.

At tænke sig hvad Verden har oplevet i politisk og

kulturel Fremgang fra dengang til nu! Kun som noget Ubegribeligt, noget Ufatteligt, naar en Genklang af disse blodige Storme ned til vor Generation — og gennem hendes endnu levende Stemme! og endnu for en Menneskealder siden ofrede to Stormagter Titusinder af deres bedste Ungdom i Kamp imod hinanden. Verden maa gyse ved Tanken om, at noget saadant skulde kunne gentages — men det *skal* vel ske igen?

Ingen kan tale med derom som netop min Grandtante, Slægtens Ældste . . . . .

Den højt bedagede Clementine er senere død (i Febr. 1907).

Prinsesse Maries Skildring af hende giver et levende Indtryk af hvorledes vor hjemlige, og altfor tidligt hensovede Fyrstinde tænkte om sin store franske Slægt. Og om den dybe, den inderlige Hengivenhed hun nærede for den — samt om det vide Verdensblik hun besad.

Hvad angik Louis Philippes øvrige Børn koncentrerede Prinsessen naturligt sin Interesse om *dem,* der kom til at staa hendes egen Herkomst nærmest. Nemlig de to Brødre, som begge blev hendes Bedstefædre: Tronfølgeren, der var hendes *Farfader*, og Prinsen af Joinville, hendes *Morfader.* Overfor en tredie af Kongesønnerne, Hertugen af Aumale, nærede hun den dybeste Veneration.

Vi springer nu ned til det næste Slægtled og lader saa Prinsessen selv fortælle sine første Barndomsindtryk:

Det er umuligt at sige fra hvilket Tidspunkt et Barn har sine første Erindringer fra det begyndende Liv — Erindringer der skal staa saa forunderlig friske for En, naar det er ved at afsluttes i en høj Alder. Saaledes som det staar for min Grandtante Clementine. Der dukker Et eller Andet op, og man siger til sig selv eller udbryder: Det er det første jeg kan huske. Otte Dage efter giver en Tilfældighed Anledning til at man paany erklærer at have opdaget hvad Ens første Erindringer bestaar i — og saa videre. Man husker bedst bestemte Begivenheder, ofte de ligegyldigste og begriber ikke hvorfor de har prentet sig saa stærkt i Ens Bevidsthed. Man ser sine øvrige Omgivelser som gennem en Taage, der er ved at lette. Naa, det er jo ogsaa i en saadan Taage, jeg er født — ikke langt fra London, i vor engelske Landflygtighed.

Ud af denne Taage stiger min Faders og min Moders Skikkelser frem. Den første som en streng og alvorlig Herre, hvis Villie Ingen *turde* modsætte sig — den sidste som en yndefuld, men svagelig Dame hvem Ingen *maatte* gøre imod. Skønt dette Indtryk jo senere viste sig at være meget forkert, og skønt jeg snart opdagede en vis Harmoni mellem disse To, kunde jeg ikke rigtig begribe, hvorfor der overhovedet existerede saa Mange som holdt af mig. At de To gjorde det — selv den strenge Mand — var mig klart. Men jeg holdt da ligesaa meget af Faders Tjener (en gammel Zouav) og Kokkepigen, der jo ogsaa var omkring mig.

Men saa hændte det, at en yngre Søster havde set Lyset. Man fortalte mig det, men da jeg ikke forstod Menin-

gen vilde man glæde mig ved at fortælle at det var en virkelig og levende Dukke.

Selvfølgelig vilde jeg have den Dukke at se strax . . . Saa husker jeg ikke rigtig hvad der skete, men det forekommer mig at jeg sad paa min Faders Knæ, og at han kyssede mig. —

I hvert Fald var han fra den Tid ikke mere den strenge Herre, som jeg tidligere havde anset ham for at være. Nu elskede jeg ham.

Saa var der en Begivenhed der staar meget levende for min Bevidsthed. Der var stor Uro og Nervøsitet i Hjemmet. Min Moder var optagen af at pakke og at sy paa noget Linned, og jeg var overalt i Vejen. Jeg forstod, at man talte om en nærforestaaende Krig: Tyskland, Frankrig, Napoleon etc. Jeg blev sendt ind i min Faders Arbejdsværelse for at fortælle ham, at vi skulde spise. Der sad han og græd. Dette var mig ganske ufatteligt. Jeg tror ogsaa at jeg gav mig til at græde. Der maatte jo være sket en stor Ulykke.

Først senere fik jeg Forklaringen. Den tysk-franske Krig var udbrudt. De Exilerede af vor Slægt deriblandt foruden min Fader min Bedstefader (Joinville) og min Grandonkel (Aumale) vilde melde sig til Fanerne, skønt det jo var dem forbudt at tjene i Hæren eller Flaaden. Min Fader valgte at gaa med som menig Frivillig under det paatagne Navn Robert Lefort — Robert var forresten hans Fornavn — og det gjaldt nu om ikke at blive opdaget og genkendt. Derfor sad min Moder selv og sprættede Navnemærkerne af min Faders Linned, for at han, den prøvede Officer, der med Udmærkelse havde gjort Tje-

neste ved Mac Clellans Stab under den amerikanske Borgerkrig, nu kunde forsøge at tilsnige sig det at gøre Fædrelandet en Tjeneste. Noget der var en Æressag for enhver almindelig fransk Borger — men dengang ikke tillodes en Prins af Huset Orleans.

Det lykkedes jo virkelig min Fader at opnaa sin Hensigt. Han udmærkede sig endog. Og først da han kaldtes frem foran Fronten for at modtage Æreslegionens Kors, røbede han sit rette Navn — til Alles store Forbavselse.

Min Bedstefader Joinville, en højt begavet men noget aparte Mand og Hertugen af Aumale, min Grandonkel, var ikke saa heldige. Men bagefter fik de ogsaa deres store og rige Oprejsning. Da Kejserdømmet var styrtet og Republiken genindført, fik vor Slægt Lov til atter at vende tilbage til Frankrig. I pekuniær Henseende skete der ogsaa en meget væsentlig Forandring. Republiken tilbagebetalte os den Formue som Napoleon den Tredies Regering havde berøvet os. Det tog ganske vist nogen Tid, men man vidste jo at det vilde ske. Men jeg erindrer endnu at vi engang boede i en Villa ved Havre og var saa fattige, at vi ikke havde Raad til at holde fornødent Mandskab til at faa Havearbejdet gjort. Men saa tog min ældste Broder Henri og jeg fat. Vi havde begge et godt Haandelag.

Efter Krigen var Orleans'erne i Virkeligheden meget populære, ogsaa blandt Republikens ledende Mænd. Min Grandonkel var ogsaa en Tidlang Generalinspektør for Hæren. Min Fader blev udnævnt til Oberst med Garnison i *Lunéville.* Her faldt en Del af min lykkeligste Barn-

dom. Men alt stod endnu under Krigens Tegn, og jeg indsugede med Folkestemningen et heftigt Had til Tyskland. Som syvaarig Pige saa jeg engang en Mand i en fremmed Uniform, og man fortalte mig at det var en Tysker. Heraf sluttede jeg, at han vilde gøre mig Fortræd, og jeg løb alt det jeg kunde. Synderlig modig har Robert Leforts Datter altsaa dog ikke været, ialfald ikke dengang.

Saa begyndte min Skolegang, først hos en ældre Dame, dernæst hos en ældre Herre. Jeg var jevnt artig, ialfald overfor den første og holdt egentlig meget af dem begge to. Men jeg kunde da forresten ogsaa være uartig. En speciel Fornøjelse havde jeg i at puste Papirskugler i Hovedet paa min Lærer.

Jeg havde ikke megen Lyst til Læsning og var da ogsaa som Barn tilbage for mine Jevnaldrende. Jeg var omtrent 10 Aar før jeg kunde læse rent. Men saa snurrede min Hjerne ogsaa. Den traadte i Funktion. Jeg fik indhentet meget forsømt ....

Saa kom det tredje Afsnit af min Skolegang: le couvent! Det tænker jeg paa med baade Gysen og Smil. I en Klosterskole blev jeg anbragt i Klasse med en halv Snes andre Pigebørn, der var i samme Alder som jeg. Jeg forstod slet ikke at omgaas disse andre Børn og havde altid helst villet være sammen med Voksne eller mine Søskende. Eller være helt alene. Man gloede paa mig af Nysgerrighed — fordi man vidste, at jeg var Prinsesse. Nogle vilde nærme sig mig kammeratligt, andre ikke. Jeg selv viste mig utilgængelig. Og i vor Fritid stod jeg alene. Et Instinkt sagde mig, at denne Situation vistnok i Læng-

den vilde være uholdbar. Jeg husker tydeligt, at jeg de første Dage var grædefærdig over, at jeg skulde spærres inde i den „Æske", som jeg for mig selv allerede havde døbt Klosteret. Ganske vist, Papas Vogn kom jo hver Aften og hentede mig. Men den næste Morgen blev jeg kørt ud igen.

Saa opdagede jeg, at der blandt Børnene var en lille pukkelrygget og halt Pige, der ligesom jeg kun sjældent deltog i de andres Leg. Jeg havde i de første Dage næppe lagt Mærke til hende. (Hun var forøvrigt af en gammel, fornem Familie.)

Jeg saa hun var frastødende styg, og jeg opdagede snart, at hendes vanskabte Ydre var Aarsagen til at de andre Børn holdt sig fra hende. Maaske ikke saa meget af Medlidenhed som af Nysgerrighed og Trang til dog at have en at tale med gik jeg til hende. Hun kom mig overordentlig taknemlig i Møde. Og jeg kom i Løbet af et Par Dage til at holde af denne min lille Kammerat. Vi var snart uadskillelige og spaserede sammen Arm i Arm.

Alligevel var dette Kloster en frygtelig Pine. En Dag kunde jeg ikke mine Ting og fik en kraftig Reprimande. At man oven i Købet skulde være forpligtet til at lære sine Lektier — nej det var dog for galt! Jeg besluttede at løbe væk, inden Dagen var til Ende. Jeg meddelte min pukkelryggede Veninde denne Beslutning og bad hende tage med mig. Nej, det kunde dog slet ikke gaa an, mente hun. Og jeg opgav Planen for den Dag.

Den næste Morgen saa jeg med Gru en ny lang Dag foran mig. Jeg tænkte stadigvæk, at en lille Demonstra-

tion i Form af en Flugt vilde gøre sig. Og jeg realiserede virkelig Planen. I et ubevogtet Øjeblik kravlede jeg over den lave Mur og foretog derefter en improviseret Spadseretur — idet jeg dog sørgede for at være hjemme, inden den Vogn, som skulde hente mig, var kørt hjemmefra.

Da min Fader opdagede Sagen, fik jeg naturligvis en Tordentale. Og den næste Dag kørte han med mig ind til Skolen for paa mine Vegne at gøre en Undskyldning. Jeg sad der altsaa igen. Men kun nogle Dage. Saa smuttede jeg atter over Muren og flakkede længe om, da jeg ikke vovede at komme hjem og først arriverede meget sent. Resultatet af mine Demonstrationer kronedes inden ret lang Tid med det Udbytte, at jeg blev taget ud af Skolen.

Forøvrigt var jeg som Barn vistnok som Børn er flest. Jeg erindrer kun en enkelt Lejlighed, ved hvilken jeg viste mig særlig styg. Vi havde faaet Besøg af nogle smaa østerrigste Erkehertuginder, som jeg skulde lege med. Jeg kunde ikke lide dem, fordi de havde langt finere Kjoler paa end jeg, og jeg syntes at de var meget vigtige. Da vi saa en Dag kom til Randen af en Dam, puffede jeg den ene af dem ud i den, for at hun kunde faa Stadsen dyppet.

Allerede tidligt kom jeg til at elske Friluftslivet, med Ridning, Jagt, Fiskeri. Jeg fik omtrent Lov til at gøre som jeg selv vilde. Af Garnisonens Officerer var jeg forkælet. Min Sans for Malerkunsten var hurtig vakt — for Resten noget nedarvet —, og jeg opbevarer endnu nogle Tegninger fra min Barndom. Da jeg som halvvoksen

skulde præsenteres for den store Verden udenfor de hidtil kendte Kredse, var det ligesom min Frimodighed tabte sig, jeg blev meget genert — ja, De vil næppe tro mig —, taabelig genert. En Gang, da vi boede i Spanien, kom Kong Alfons den Tolvte uformodet for at besøge os, og mine Forældre var ikke hjemme. Skønt jeg havde hørt, at Tjeneren havde sagt, at den unge Prinsesse var hjemme, gemte jeg mig i stor Forvirring under et Bord. Men Kongen havde opdaget min Flugt og fik mig halet frem. Jeg var ved at synke i Jorden af Skam.

Min Respekt for kronede Hoveder havde den Gang en næsten overtroisk Karakter. Jeg blev mere og mere undseelig eller „befangen" som Tyskerne siger. Jeg skulde jo indføres i den store Verden, og det gyste jeg for. Enten stod jeg som et Mæhæ eller ogsaa var jeg altfor kaad og lattermild. I begge Tilfælde kompromitterede jeg jo Familien.

Da jeg *officielt* skulde præsenteres for Dronning Victoria i Windsor, blev der taget alle mulige Forholdsregler, for at jeg skulde bære mig ordentligt ad. Jeg maatte neje for en Stol — der forestillede Dronningen — og i det Hele underkaste mig en Generalprøve. I sidste Øjeblik viste det sig, at min fineste Hat hverken var pæn eller moderne nok. Der maatte i en Fart anskaffes en ny. Alt dette gjorde mig endnu mere konfus, jeg var næsten grædefærdig.

Da vi saa endelig kom til Windsor, var jeg saa ganske blændet af al den udfoldede Pragt. Og sammenlignet med Damernes Toiletter fandt jeg mit uheldigt og mit Ydre

rent ud nedslaaende. Jeg stjal mig til at se mig i et Spejl, og Forlegenheden og Graaden sad mig helt oppe i Halsen.

Dronningen havde endnu ikke vist sig. Men paa een Gang blev der Røre. Hele det store forsamlede Selskab rettede sig eller indtog „Pose"r. Et Par Fløjdøre sloges op, og paa Tærskelen viste sig en værdig sortklædt Dame: Hendes Majestæt Dronningen af England og Kejserinden af Indien!

Jeg hørte kun dunkelt al den Raslen af Silke og Vaaben, der nu paafulgte og iagttog kun flygtigt de krummede Rygge. Imidlertid maa jeg selv rent instinktivt have baaret mig rigtigt ad — ellers havde jeg sandelig ogsaa faaet Skænd bagefter — men i Virkeligheden var jeg ved at briste i Latter. Jeg var saa naiv at have troet, at ved en Fest som denne vilde Dronningen møde med en utrolig Pragt og en vældig Diamantkrone paa Hovedet — og saa denne pæne gamle borgerlige Dame . . . . .

Ligesaa lidt som jeg imidlertid fik Tid til at græde, fik jeg Tid til at le eller ræsonnere. Jeg blev hurtigt ført hen foran hendes Majestæt. Nu gælder det at holde Ørerne stive sagde jeg til mig selv. Jeg nejede korrekt, jeg kunde se det paa min Moders anerkendende Blikke. Dronningen begyndte venligt en Samtale med mig, men nu blev jeg igen saa genert, at jeg ikke kunde svare et Ord.

Alligevel det Hele var gaaet saa omtrent til Karakteren mg?. Og nu var det vel snart overstaaet. Men da sker der noget Frygteligt. Dronningen ønsker specielt at tale med mig. Hvad der nu hændte husker jeg kun som i en

taaget Drøm. Hun spurgte mig hvad jeg syntes om England og sagde en hel Del naadige Bemærkninger om min Slægt samt spurgte mig tilsidst om jeg ikke kunde have Lyst til for stedse at blive boende i England. Paa dette sidste Spørgsmaal gav jeg det forfærdelig dumme Svar: Nej, her er altfor fint!

Saa opgav Dronningen mig. Det er senere blevet mig fortalt, at Dronningen havde isinde at forsøge arrangeret et Parti mellem mig og en tilstedeværende Herre. Det var da paa en Maade godt, at min Fiasko blev saa grundig, at man ikke kunde reflektere paa det Guds Ord fra Landet.

Engang faldt Samtalen paa Forholdet mellem Legitimisterne og Orleans'erne, Huset Frankrigs ældre og yngre Grene. Og jeg spurgte hvad Prinsessen erindrede derom.

Kun meget lidt, svarede hun. Jeg erindrer at min Grandonkel Aumale besøgte os, ligeledes min Onkel Greven af Paris og min Bedstefader Joinville, og at jeg saa sad og lyttede i en Krog af Stuen. Fader vilde sende mig ud, men Bedstefader bad for mig. Saa fik jeg Lov til at blive paa den Betingelse at jeg lod være med at gøre Støj og knække Nødder. Jeg havde en instinktiv Anelse om at de talte om noget meget Alvorligt. De gik saa underligt op og ned mellem hinanden paa Gulvet. Navnet Chambord kom stadig igen, og man læste Avisartikler op for hinanden. Saa blev jeg ked af at være derinde og gik for at knække Nødder udenfor.

Kort efter skulde jeg ledsaget af en Kammerjomfru og min Faders gamle Zouav rejse over Kanalen. Jeg gik og gnaskede Bonbons, da en venlig gammel Herre paa Dækket kom hen til mig og spurgte hvad jeg hed.

Marie, svarede jeg, og bød ham et Bolsje.

Han smilte, takkede og spurgte: Men hvad mere end Marie?

d'Orleans.

Saa blev den venlige Mand saa sær. Han saa sig om til alle Sider og fik Øje paa Faders Zouav. Hvad hedder Din Fader? spurgte han.

Robert de Chartres.

Saa gik den fremmede Herre. Jeg forstod ikke hvormed jeg havde krænket ham.

Da vi skulde gaa iland kom jeg til at staa ved Siden af ham og bød ham igen et Bonbon, og samtidig spurgte jeg frimodigt, om jeg havde fornærmet ham før.

Nej, mit Barn, sagde den gamle Herre og smilte, hvorefter han sagde Farvel.

— — — Lidt senere hørte jeg i Jernbanetoget, at der blev talt om at Greven af Chambords Kammerherre, Markis X. tilfældigvis var kommen i Samtale med den lille Marie d'Orleans. Jeg havde lange Øren med skarp Høresans. — Atter mødte mig altsaa Navnet Chambord. Hvad var dog dette „Chambord" for et udefinerligt Begreb?

Naa, nye Indtryk udviskede denne lille tilfældige Oplevelse for en Tid. Men saa omtrent i Tiaarsalderen stod det paa eengang klart for mig at Frankrig havde *to* Prætendenter: Denne mystiske „Chambord" — og min Onkel *Greven af Paris*. Det er klart at jeg holdt med Onkel. Jeg havde virkelig som Barn en Slags Næse, eftersom jeg mærkede at Republiken efter Napoleon III — da *han* afløste Orleans'erne i det engelske Exil — i Virkelig-

heden var royalistisk. Og saa skal De betænke, hvor underligt det gik: Præsident Mac Mahons Søn er gift med min Søster.

Jovel, men Ds. kgl. Højhed vilde fortælle lidt om *Chambord.*

Ja Chambord. Egentlig kan det ikke undre at denne gamle Fyrste saa meget skævt til Orleans'erne. Man forlangte at han skulde forhandle med Sønnen og Børnebørn af den Mand, der var med til at styrte hans egen Bedstefader, den sidste legitimistiske Konge.

Deres kongelige Højhed sigter til Louis Philippes Forhold overfor Karl den Tiende.

Ja, selvfølgelig.

Jeg tillod mig en ærbødig Bemærkning om, at denne Erkendelse af Louis Philippe syntes mig at staa i Modstrid med hendes tidligere udtalte Opfattelse af hans Person. Jeg troede nærmest hun i sin Oldefader saa en stor og tragisk Skikkelse og var meget forundret derover.

Det var altsammen Tiden der gjorde hans Optræden forskellig. Tror De ikke at De har et andet Syn paa Livet, naar De bliver Fyrre end De havde da De var Tredive og et andet naar De bliver Halvtreds?

Jo, det troede jeg jo ogsaa nok. Men Louis Philippes Skiften Anskuelser nærmede sig jo efter Manges Mening det Umoralske. Han antog som ganske ung Faderens „borgerlige" Navn Egalité, udmærkede sig som Officer i Revolutionsarmeen saa glimrende ved Valmy som Jemmappes at Dumouriez i ham saa et Cæsar-Emne og be-

vægede ham til at gøre et Forsøg paa i Spidsen for Tropper at tage Paris og sætte sig selv paa Tronen.

Ja, om han havde haft Held med sig — da havde Napoleon ikke været, svarede Prinsessen ganske roligt.

Nej, men da havde Faderen heller ikke mistet sit Hovede for den flygtende Søns Troskabsbruds Skyld.

Han bødede for sine Fejl ved at rejse til Amerika for derved efter Forhandling med Direktorieregeringen at faa sine to Brødre og sin Moder frigivne fra Fangenskabet.

Og senere svor han at ville være den legitimistiske Gren tro og var saa med til at styrte den i 1830.

Ja, Tiden forandrede sig jo! det var Greven af Chambord vi kom bort fra..... og Prinsessen sagde selv at nogen egentlig personlig eller selvstændig Opfattelse af denne Strid havde hun ikke. Men den havde naturligvis altid interesseret hende.

Greven af Chambord var Karl den Tiendes, den sidste legitimistiske Konges Sønnesøn, født 1820 mere end syv Maaneder efter sin Fader Hertugen af Berry's Død. Barnet der ved sin Indtræden i Verden hilstes som „l'enfant du miracle", blev opdragen til Troen paa sin „droit divin" og efter de mest middelalderlige Begreber om Kongedømmet. Da i 1830 Faderen blev forjaget proklamerede denne sin Sønnesøn som Henri V. Men det tiaarige Barn maatte følge Bedstefaderen i Landflygtighed. Da i 1836 den afsatte Konge døde, blev Sønnesønnen altsaa det legitimistiske Huses Chef. Da Greven af Chambords senere Ægteskab med en Ærkehertuginde af Østerrig-Este

tegnede til at forblive barnløst opstod det interessante Spørgsmaal om Orleans'erne som den afsatte franske Kongefamilies yngre Linie nu ogsaa udenvidere arvede den ældres Krav efter dennes forventede Uddøen. Man maatte se at faa en Forstaaelse istand imellem de to Grene, det var til altfor stor Skade for de franske Royalister, at de var splittede om to Prætendenter. Det var rimeligt at Orleans'erne som den yngre gav efter, anerkendte Greven af Chambord som Chef for Huset Frankrig og eventuel Konge, medens denne i Tilfælde af Barnløshed — til Gengæld anerkendte det orleans'ske Huses Chef som retmæssig Arving.

Allerede i 1854 — altsaa 24 Aar efter Legitimisternes Forjagelse og 6 Aar efter Orleans'ernes — forsøgtes saadanne Forhandlinger indledede gennem Hertugen af Nemours. Men de strandede, tildels maaske som Følge af stærk Paavirkning af Grevinden af Chambord, der hadede „Usurpatorfamilien" Orleans og „Barrikadekongen"s Efterkommere. Men desuden havde Greven af Chambords i høj Grad reaktionært ledede Opdragelse givet ham et meget antikveret Syn paa Verden. Han udstedte den ene mere latterlige Proklamation efter den anden. Han var ikke langt fra at tillægge sig selv guddommelig Magt og han gentog stadig, at han var den eneste, der kunde frelse Frankrig, „den eneste Lods, der kunde føre Statsskibet i sikker Havn".

Efter det andet Kejserdømmes Fald havde Frankrig jo nu tre Prætendenter: en barnløs Legitimist, en Orleans og en Bonaparte. Der var i Virkeligheden Flertal for et

Kongedømme, men atter viste Splittelsen mellem Royalisterne sig. Greven af Chambord kom med nye Proklamationer, der stødte Mange. Blandt andet vilde han ikke anerkende Trikoloren som nationalt Flag men kun „det gamle Lilliebanner, Henrik den Fjerdes, Frantz den Førstes og Jeanne d' Arcs, som jeg ikke lader mig rive ud af Hænderne".

Royalisterne i Frankrig indsaa, at hvis de ikke snart indbyrdes blev enige vilde de miste enhver Chance. I 1873 bekvemmede den orleans'ske Prætendent, Greven af Paris (Prinsesse Maries ofte omtalte Farbroder) sig da til at besøge Greven af Chambord, der levede i Frohsdorf i Østerrig. Ogsaa Louis Philippes Søn Prinsen af Joinville (Prinsessens Morfader) opsøgte ham. Greven af Paris forlangte at blive anerkendt som Greven af Chambords retmæssige Arving til den franske Trone. Men denne sidste stod fast paa sine engang udtalte Krav. Grevinden af Chambord nægtede at modtage de to orleans'ske Prinser.

Saa underligt det end lyder lykkedes det virkeligt Greven af Chambord ved denne bestandige og konsekvente Stædighed for lange Tider — og sandsynligvis for stedse — at berøve Orleans'erne Udsigten til paany at bestige den franske Trone. Han tog paa sin Bedstefader Karl den Tiendes Vegne Hævn over Borgerkongen Louis Philippe. Den næstsidste Konges Sønnesøn ofrede selv en Trone for at forhindre at den sidste Konges Sønnesøn skulde komme til at beklæde den som hans Efterfølger.

Prinsesse Marie havde selv Følelsen af at det i Virke-

ligheden var Chambord, der ved sin Obstruktion forhindrede Kongedømmets Genoprettelse. Da i 1883 Greven af Chambord blev farlig syg, ilede Greven af Paris til hans Dødsleje, fordi han betragtede sig selv som den legitime Arving. Han modtoges høfligt men koldt. Men da var Situationen og Stemningen i Frankrig alt forlængst en anden.

Det var vist det voldsomt Bevægede i hendes Forfædres og Slægtninges Skæbne, den hyppige Dobbelthed i deres Karakterer, den evige Skiften af Skygge og Lys, der i Prinsessens Øjne gjorde hendes Slægt større end andres. Derfor troede hun dog ingenlunde paa, at den stadig havde nogen moralsk Ret til den franske Trone — uden at der indenfor dens Kreds opstod en Mand, der ikke selv forlangte at blive betragtet som Konge af Guds Naade, men af alle følte at *være* det. Med Chambord — sagde Prinsessen en Dag citerende jeg husker ikke hvem — forsvandt det døende Frankrigs Aand. Aldrig vil nogen fremtidig Prætendent føre et Sprog som det han førte.

De som personlig kende den afdøde Prinsesses Forældre har for dem ikke Lovord nok. Hertugen af Chartres skildres særlig som den noble gamle Type paa en Grand Seigneur — ridderlig og ligefrem. Og med den omtalte militære Karriere bag sig kan det ikke forundre at Mænd af hans Støbning netop har tiltalt det franske Folk, endog Republikanerne efter Napoleon den Tredies Fald.

Jeg har tilfældig fundet et Udklip af „Gil Blas“ fra 1902 og det hedder heri — med særligt Henblik paa

Hertugen: „Une étonnante bonne grâce, une élegante simplicité sont de tradition dans la famille d'Orléans. *Il y a là comme un dogme héréditaire*".

Disse Ord kom ialfald ogsaa paa en glimrende Maade til at passe paa den Orleans, der skulde komme til at høre det danske Kongehus til. Netop nu da Hertugen i sit halvfjerdsindstyvende Aar er ramt af det tunge Slag og selv er svagelig er der vel Grund til at fremhæve dette. Ogsaa den kunstinteresserede Hertuginde er svag af Helbred men naaede dog herop, saa hun var tilstede ved Sørgefesterne over den saa tidligt bortgaaede Datter.

Sin store Kærlighed til sine Forældre, deres Hjem i St. Firmin ved Chantilly viste Prinsessen ved de aarlige Besøg hos dem, undertiden baade Foraar og Efteraar. Og alligevel holdt hun sig paa det nøjagtigste underrettet om hver Dags Forløb i hendes eget, hendes danske Hjem.

Undertiden kunde Prinsessen halvt ubevidst komme i Konflikt med sig selv: om hvorvidt hun i dette eller hint Øjeblik stod som den franskfødte Prinsesse, eller som Medlem af det danske Kongehus. Hendes Snarraadighed og Takt hjalp hende dog altid ud over Vanskelighederne.

Et lille Exempel er ganske karakteristisk. Prinsessen tog engang Del i en Souper efter en Velgørenhedsfest, til hvilken alle Assisterende var indbudte. Hun havde frabedt sig enhver Skaaltale. Desuden var hun dødtræt. Men da hun forlod Festen fandt en bekendt Forfatter paa at udbringe et Leve for Marie af *Orleans!*

Prinsessen, som havde troet at kunne slippe forholdsvis ubemærket bort og allerede var ifærd med at smutte gennem en Portiere, vendte sig nu pludselig om og gjorde Front mod hele Salen. Alle havde imidlertid rejst sig.

Nej, af *Danmark!*

Hun gjorde en venlig hilsende Bevægelse til Afsked og kørte hjem.

Af den nærmeste Slægt tror jeg at Prinsessen næst efter sine Forældre saa den betydeligste Person i sin Bedstefader paa mødrene Side Prinsen af Joinville, og dernæst i sin Bedstemoder paa fædrene, Helene af Mecklenburg, efter hvem hun havde arvet sin blonde Haarpragt, det germanske Firnis over hendes Aarers galliske Blod. Ganske vist havde hun aldrig set den berømte heltemodige Dame, der under Februarrevolutionen selv mødte i Deputeretkammeret med sine to smaa Sønner (Greven af Paris og Hertugen af Chartres) og — pegende paa den første — sagde: *Der* staar Eders Konge!

Prinsessens Beundring for Prinsen af Joinville var mere end et Barnebarns overfor en kærlig Bedstefader. Hun saa i ham en større historisk Skikkelse end der efter hans Rang og Stilling indenfor Familien tilkom ham. Hun interesserede sig mere levende for ham, vovede endog Kritik overfor hans Væsen og Person, fremhævende hans Særheder og Ejendommeligheder — navnlig hans Trang til stundom lovlig frie Sømandsudtryk —

men altid med Tilbagevenden til hans sjeldne Karakter og Egenskaber, hans Resignation og hans Ridderlighed.

Det var meget interessant at høre Prinsessen fortælle om sin umaadelig store Bekendtskabskreds rundt om i Europa, men allerinteressantest at høre om de fremragende franske Damer og Herrer der efter den tredie Republiks Indførelse kom i de hjemvendte Orleans'ers Huse, hvorledes hun som Barn opfattede Gambetta, Thiers og den Præsident (Mac Mahon), hvis Søn skulde blive hendes Svoger, hvorledes hun opfattede Firsernes Malere, Digtere og Forfattere, som f. Ex. Guy de Maupassant hvem hun levende interesserede sig for, og hvis Sindssyge hun alt havde sporet længe før den kom til Udbrud. Men som Regel vilde hun Intet have offentliggjort herom, end ikke engang om de store Døde. For Forfatteren X var en Torsk, og Politikeren Y en Aal. Men de er begge udødelige, staar der i ethvert Konversationslexikon! Derimod syntes jeg at N. N. var glimrende aandfuld. Men alene at udtale det er jo galt. Hvordan er det man siger: Man maa ikke tude imod en Flok Ulve...

Jo, saadan omtrent. — Der er jo noget der hedder *Tidsaanden*, for at bruge Ds. kgl. Højheds eget Udtryk.

Javel, svarede Prinsessen leende: Om Hundrede Aar vil man le himmelhøjt ad os. Vi kan tage os det let, for

der er til den Tid ikke Kød om vore Tænder, som ler med, af sig selv.

Naar Prinsessen saaledes rigtig var i Aande og talte om Samtidens Begivenheder eller Personer kunde man stundom blive ganske overvældet. Man saa et Øjeblik ind i et uhyre Kalejdoskop. Og Sceneskiftet var hurtigt og springende. Man kunde høre hende fremsætte sin Mening om Meyerling-Dramaet, for i næste Nu at være ved Rivieraen og høre en Beretning om et andet fyrsteligt Drama, saa i Frankrig — hendes Mening om Dreyfus — i Belgien, i England, og saa atter ved historiske Personer af en helt anden Art.

Til Trods for sit strengt katolske Syn kunde hun meget let gaa ind paa eller ialfald følge Andres Tankegang. Hun fortalte engang om en Samtale hun havde haft med en fransk Videnskabsmand om Børneopdragelse. Han havde sagt: Lær først Børnene Resignationens Kunst og giv dem dernæst Besked om den store Bue, som Menneskets Liv er: Fra Morgenrødens Taager til Solens Middagshøjde og nedad til Aftenens Synken i Havet. Hvor i Verden man end staar føler man altid at Solen synker ned i et Hav.

Prinsessen havde hertil sagt, at de da ogsaa maatte lære at fra Jorden eller Havet kommer Opstandelsen igen, den nye Dag, det næste og lysere Liv.

Det er ingen Skade til, havde Videnskabsmanden svaret, vi er jo alle fremgaaede af Slim paa Oceanets Bund eller af levende Miasmer, som svæver om i Verdens-Altet. Jeg tror paa Havets Bund, fordi alle Luftens Mias-

mer dog før eller senere falder ned i Havet. Og Vandet selv fordamper, blir til Skyer, som blir til Regn, til Vand, til Hav igen. Det hele er en stor Karussel, der staar paa Højkant.

Ja, men jeg tror paa en Almagt — havde Prinsessen indskudt — der drejer hele dette store Hjul.

Det er meget smukt, navnlig naar man tillige tror, at Alle, som i Utide falder af, alligevel blir samlede op som af en Muddermaskines Skovl og ser Lyset igen.

— — — Hvis man af Ovenstaaende vilde slutte at Prinsessen havde Hang til metafysiske Grublerier, tager man dog Fejl — alene af den Grund at det havde hun ikke Tid til. Hun var kun *følsom* i sin Nøgternhed. Hendes Nøgternhed kunde paa den anden Side tilsyneladende faa en vis kynisk Karakter, ialfald flygtigt set. Engang havde et Blad rent ud betegnet hende som intriguant. En Herre fandt dette Udtryk meget uforskammet.

Det synes jeg aldeles ikke, svarede Prinsessen. Det gør ikke Indtryk paa mig, Bladet har jo Ret, jeg er jo intriguant.

Saa maa Ds. kgl. Højhed vistnok tage Ordet i en anden Betydning end man almindeligvis gør herhjemme.

Ja det er jo muligt at jeg ikke kan saa godt Fransk som Folk almindeligvis herhjemme, svarede Prinsessen med venlig Ironi!

— — En anden Gang var der Tale om en bestemt Mands moralske Habitus, og der sagdes nogle kraftige Bemærkninger i hans Disfavør. Prinsessen var som næsten altid naar Folk blev angrebne — strax parat til at

tage den Angrebnes Parti. Det kneb meget for hende, men hun dækkede sit Tilbagetog med følgende drastiske Vending: Naa ja da, vi har jo allesammen Fejl, og N. N. er lidt af et Geni, som nu engang ikke kan undværes. Selv de fineste Hunde kan faa Utøj!

PRINSESSE MARIE SOM FYRRETYVEAARIG

Prinsessen har engang spøgende fortalt, at hun jo nok havde tænkt sig at hun som andre unge Piger skulde giftes, samt at hendes ældre Paarørende spekulerede over dette Problem, som hun dog i hvert Fald selv vilde snakke med om. Hun blev forestillet for en meget elskværdig og rig fremmed Fyrste. Men hun havde da paa den blideste Maade ladet ham forstaa, at eventuelle Anstrengelser vilde være spildte („waste of energy").

I Begyndelsen af Firserne var Bekendtskabet mellem det orleans'ske Hus og det danske Kongehus indledet under et Ophold, Hertugen og Hertuginden af Chartres (paa Gennemrejse fra Norge) gjorde i København. Hertugparret med Børn boede paa Hotel d'Angleterre og aflagde Besøg hos Kong Christian den Niende og Dronning Louise paa Bernstorf. Prins Valdemar var dengang ude at sejle.

I Maj 1885 aflagde Prinsen imidlertid efter Indbydelse en Visit hos Hertugfamilien, som dengang boede i Amsterdam. Medens den nys ankomne Prins sad i Samtale med Hertugen traadte hurtigt en høj, rank ung Pige ind i Stuen. Hun havde Tegnerekvisiter i den ene

Haand. Forskrækket over pludselig at se sig overfor en vildfremmed Herre tabte hun en Tuschkop ned over sin ene Haand og ilede derefter sværtet, meget genert og bestyrtet ud af Stuen igen.

Det var — den 12 Maj 1885 — Prinsesse Maries første Møde med sin senere Gemal.

Den echapperede unge Kunstnerinde viste sig efter faa Øjeblikkes Forløb i en anden Skikkelse — vasket efter Uheldet, ren og nydelig.

I de følgende Dage deltog Prinsen i forskellige Udflugter med den hertugelige Familie og havde da saa gunstig Lejlighed til at tale med Prinsessen, at den hemmelige Forlovelse allerede var en Kendsgerning d. 15. Maj — efter tre Dages Forløb. — Dermed indlededes altsaa ved gensidig Tilbøjelighed et Ægteskab, i hvilket mange først anede et politisk Parti, men snart skulde vise sig at blive saa menneskeligt lykkeligt som muligt.

Efter Formælingen i Frankrig holdt altsaa det nygifte Par i Slutningen af 1885 sit Indtog i København. Paa Hovedbanegaarden, Pladsen udenfor og langs Strøget var der en uhyre Masse Mennesker. Jeg erindrer at jeg — dengang Dreng — blev presset op imod Hjørnet af „National", men alligevel troede at have faaet en Plads, hvorfra jeg vilde kunne se godt. Men da Guldkareten med de Nyformælede passerede, begyndte Folk igen at mase hinanden — og Politiet var jo dengang værre end nu — jeg havnede i Armene paa en banditagtig udseende

Mand der talte med sig selv, og stadig gentog: Ska' de' væ' en fransk Prinsesse, de' æ' e' Barn, kuns e' Barn!

Jeg fangede akkurat et Glimt af Prinsessen og syntes egentlig at den halvfulde Sjover havde Ret, Prins Valdemar hilste til alle Sider, men Prinsessen saa bleg, alvorlig og næsten forskræmt ud.

Dette Indtryk viste sig dog at være meget forkert eller forhastet. Endnu før hun naaede sit nye Hjem paa Kørselen gennem Byen fik hun Lejlighed til at le hjerteligt og af sine Lungers fulde Kraft. En bekendt Embedsmand havde stillet sig op ved Bryllupskaretens ene Dør og var begyndt paa en fransk Velkomsttale til den unge Prinsesse. En begejstret Tilskuer paa den anden Side af Kareten havde faaet fat i en vældig Blomsterkost, som han vilde tilkaste Prinsessen. Den kom ogsaa godt nok susende ind gennem den ene Vogndør, forbi Prinseparret — der forblev usaaret — og gik derefter ud ad den anden Dør og ramte den loyale Taler med vældig Kraft lige i Ansigtet.

Dette Tilfælde var ikke til at staa for. Midt i al Højtideligheden var det umuligt at holde Ansigtsmusklerne i Tømme. Det var Prinsessens første spontane Latter i København.

Jeg fortalte engang Prinsessen mit første *Frastands-Indtryk* af hende, og lagde ikke Skjul paa at hun dengang havde været en Skuffelse for baade Sjoveren og mig.

Hun svarede smilende: Det er jo da ikke saa underligt, om jeg har set ud som et *Barn*. For jeg *var* jo et Barn i et fremmed Land, et Barn, der først skulde lære, gaa i Skole igen. Og saa alle disse Hurraraab var jeg jo aldeles ikke vant til; jeg kunde umuligt tro at de gjaldt mig, de skræmte mig næsten. Der var Øjeblikke, da jeg troede at denne Dag vilde blive den ulykkeligste i mit Liv ...

Prinsessen afbrød sig selv og sagde: Naa, det gik jo Gudskelov helt, *helt* anderledes.

Ligesom Prinsessens Barndom var af en højst mærkværdig og broget Art, maatte ogsaa Forholdene i hendes nye Fædreland netop i Midten af Firserne forekomme hende ganske mærkværdige. Vi stod ved Begyndelsen af Provisorierne, i en meget bitter politisk Strid. Partifanatismen var af en saadan Art, at de senere Valgkampes i Sammenligning dermed ganske blegner. Attentatet paa Estrup havde lige fundet Sted, Gendarmprovisoriet var lige udstedt og Bladene førte det voldsomste Sprog, ja i den Grad at de fleste vel nok om politiske Modstandere brugte Udtryk, som de ikke nu ønsker at erindres om.

Prinsessen forstod i Begyndelsen aldeles ikke denne Situation, navnlig ikke hvilken Del af den der var Forfatningskamp og hvilken der var Strid om Københavns Befæstning. Hun saa imidlertid at Kongen personlig omend indirekte var inddragen i Partikampene, og at

der ofte vistes ham og hans Hus megen Uhøflighed eller Mangel paa Respekt. Alting gennemsyredes af Politik, og paa Tusinde forskellige Maader var der økonomisk Borgerkrig i Landet. Hele dette Forhold kom da ogsaa til at præge den Modtagelse, der i Pressen gaves det unge nygifte Fyrstepar.

Meddelelsen om Forlovelsen modtoges med Kulde i den daværende Oppositionspresse, dog ikke med ligefrem Uhøflighed; dertil var Prins Valdemars Popularitet for rodfæstet. I Virkeligheden var det en Begivenhed der interesserede navnlig Hovedstaden meget stærkt. Men i den Konflikt Oppositionen følte sig i overfor Kongemagten galdt det jo først og fremmest at holde lidt igen paa Hyldesten ved et fyrsteligt Bryllup. Man kunde nok i nogen Grad negligere Bryllupshøjtidelighederne paa Slottet Eu i Frankrig, men vanskeligere de Nygiftes Ankomst her til Landet, specielt Indtoget i København d. 20. December 1885.

Skønt Forlovelsen mellem Prins Valdemar og Prinsesse Marie allerede havde fundet Sted d. 15. Maj, offentliggjordes den først i Danmark d. 14. August. Der havde været forskellige Formaliteter at ordne. Bl. A. maatte Pavens Sanktion indhentes for at et lovformeligt Ægteskab kunde indgaas mellem en katholsk Prinsesse og en protestantisk Prins.

Den store Nyhed modtoges med nogen Forundring. Man spejdede efter Politik, men kom dog snart til en vis Formodning om et Inklinationsparti. Derefter tog Rygterne Fart. Hertugen af Chartres skulde være uhy-

re rig, det var jo bekendt at Orleans'erne havde faaet deres konfiskerede Formue tilbage, etc.

I Efteraarets Løb saa man imidlertid hele Interessen for denne Sag svinde, d. v. s. drukne i Politik. Endog da Formælingen finder Sted d. 22. Oktober 1885, faa Dage før Prins Valdemars 27 Aars Fødselsdag, ser man af Bladenes Referater, at denne Begivenhed som fandt Sted i Frankrig, kun i ringe Grad har gjort Indtryk i Forhold til den politiske Storm, som rasede her i Landet.

Det er først ved det nygifte Prinsepars Ankomst her til Danmark, og specielt Indtoget i Kjøbenhavn at man ligesom føler sig forpligtet til at gøre Honnør.

„Morgenbladet" refererer Indtoget udførligt men kedeligt og tørt. Det konstaterer at der havde været en Masse Mennesker paa Gaden, men at Arrangementet havde kunnet være bedre.

„Dags-Avisen" kalder Arrangementet for en total Fiasko. Da der netop dengang forevistes en Indianertrup paa „Nationals Taganlæg" benytter Bladet Lejligheden til en Vittighed om at de trængte paa for at se, hvorledes de hvide Mænds Faders store Søn førte sin Squaw til sin Wigwam.

Ved at gennemlæse Datidens Oppositionsblade faar man det Indtryk, at de klarede sig ret behændigt. „Politiken", der vel havde nøjedes med kun at referere Prinseparrets Rejse i korte Notitser eller direkte efter Ritzau-Telegrammer bragte paa Indtogs-Dagen en Artikel hvori det hedder: „Københavns Borgere, der har kendt lystigere Tider end disse vil sætte saa fornøjede

Ansigter op som det er muligt, og Prins Valdemar, der kender lidt til Situationen vil forklare sin Hustru Grunden, hvis ikke Byen illuminerer slet saa meget for *hans* Bryllup som for hans ældre Søskendes. Men som sagt, hvis bare Vejret er godt, vil det Hele kunne gøre et net Indtryk" ... Saa følger hist og her nogle pietetsløse men i Virkeligheden harmløse Bemærkninger om Biskop Absalon, der i Dagens Anledning var bleven vasket, stillet op paa Gl. Torv, gaaet i Stykker under Transporten men langt om længe sat sammen igen ...

Om selve Indtoget skrives der den næste Dag, at der ikke havde været saa mange Mennesker paa Gaderne siden Christiansborg Slots Brand, og det tilføjes:

Gudskelov, det var denne Gang et glædeligere Anliggende, der lokkede Folk paa Gaden. Vi skulde se vor yngste Prins — Herregud hvor Tiden gaar — køre i Guldkaret til det gule Palæ. Rigtig fornøjede Mennesker var det, som var paa Benene ... Foranstaltningerne gjorde sig godt. Hist og her manglede man dog en flink Arrangørs snildt beregnende Haand. Man kunde godt have gjort Et eller Andet for at hjælpe paa Amagerpigerne. Det var en stor Fejl, at de mest bedagede stod i Forgrunden ... Bispen paa Gammeltorv var ulastelig ... Livjægerne viste sig for første Gang i deres Papegøjedragter, som vakte almindelig Beundring.

„Socialdemokraten" bruger et adskilligt mere uslebet Sprog i de smaa Notitser Bladet skænker Begivenheden. Der tales sans facon om „Valdemars Svigerfader"

som Millionær og om „Valdemar og hans Kone“ og Bladet haaber at disse sidste skal blive gode og nyttige Borgere, etc. . . .

De konservative Blade er fuldkomment loyale efter en Snor.

„Berlingske“ bringer paa selve Bryllupsdagen en skriftlig Korrespondance om de danske kongelige Personers Nærværelse. Forøvrigt er Berlingske ganske paa Højden med Datidens Reportage. Bladet er nøgternt og loyalt i alle sine Referater og synes at have gjort Times' Devise til sin: Vær sanddru, før Du bestræber Dig for at være aandrig.

„Berlingske“ udmærker sig særlig ved at udgive et Aftennumer for Søndag d. 20. December, alt med nøjagtigt Referat af Indtoget.

Om „Nationaltidende“ kan siges det samme. „Avisen“ havde slaaet sine ældre konservative Konkurrenter ved omfattende Beskrivelser af selve Bryllupsfestlighederne i Eu og gik hvast imod Folkethingets Formand (dengang C. Berg) der havde oplæst Meddelelsen om Prins Valdemars Ægteskab med samme forretningsmæssige Ligegyldighed, han samme Dag brugte under Oplæsningen af en Kreditforeningssag.

Prinsesse Maries første Indtryk af Danmark skal her ikke gengives. Dels sidder jeg ikke inde med tilstrækkelig Viden derom, dels er Tiden ikke inde dertil. Enkelte Bemærkninger maa dog maaske være mig tilladte.

Det nye Medlem af det danske Kongehus saa med en vis Forfærdelse paa Firsernes bittert standende politiske Strid. Hun kunde umuligt strax danne sig Overblik over den, ræsonnerede derfor foreløbig: Tout comme chez nous! Men pludselig følte hun sig selv ligesom indblandet i Striden. En Del af den Popularitet maatte vistnok tilskrives en Slags chauvinistisk Begejstring for hendes franske Herkomst. Hun syntes til Tider, at hun selv havde en Mission.

„Men saa opstod der en anden Gnidningsmodstand mellem de Forhold, under hvilke jeg var opdragen og de nye jeg gik ind til," sagde Prinsessen en Dag. „Ganske forskellige Former, *Etikette* om De vil. Jeg opdagede at jeg kom under større Tvang end jeg havde tænkt mig, og det voldte mig strax store Kvaler."

Megen Nysgærrighed kom hurtigt til at omgive den unge Prinsesse, der ved sin Fremtræden syntes at gaa helt udenfor Rammerne af kongelige Personers sædvanlige Optræden og Færden. Med den umaadelige Nyfigenhedens Kombinationslyst og Sladresyge der er det københavnske Bourgeoisis smaaligste Egenskab — for ikke at bruge kraftigere Udtryk — sattes der Masser af Rygter i Omløb om et Modsætningsforhold mellem det øvrige Kongehuses Medlemmer og den unge Prinsesse, ganske specielt mellem Dronning Louise og hende. I de videste Kredse troede man dette, fordi Rygterne gik over

til Paastande, som gentoges i det uendelige. Og desuden — der var saa meget som syntes at bestyrke denne Paastand: Forholdet mellem Svigermoder og Svigerdatter som det ofte er, den Kendsgerning at to lige fremragende Kvinder sjeldent harmonerer, Forskel i Traditioner og Livssyn, i Alder og Temperament, etc. etc.

Og dog var denne Opfattelse urigtig. Dronningen elskede sin Svigerdatter, og denne sidste viste ved enhver Lejlighed, hvor oprigtig hengiven hun var sin Svigermoder, ikke mindst da Dronningen laa paa sit lange Sygeleje. I sin Omtale af den afdøde Dronning var Prinsessen altid pietetsfuld.

Med noget Kendskab til København i Firserne kan man forstaa hvad Opsigt det maatte vække, da det blev bekendt at Prinsessen — for at indrangere sig i den Etat, hendes Gemal tilhørte — havde ladet et Anker tatovere paa sin ene Arm. (I et andet Kapitel er Prinsessens ofte barokke Smag omtalt; men Ankret var dog vist hendes særeste Ide). Hvad mon Dronningen siger til det? spurgte man i København. Og Svaret kom snart i Form af en Række Rygter, der gik fra Mund til Mund, nu maaske forglemte, men i sin Tid landskendte.

Fremdeles erindrer Offentligheden hendes stærkt vakte Interesse for Brandvæsenet. Den udsprang fra en oprigtig Beundring for Mandsmod, men gav sig tillige det bisarre Udslag, at Prinsessen iførte sig en Art kvindelig Branduniform og lod sig fotografere i den. Folk morede sig meget derover, og Prinsessen lo hjerteligt, da den

lidt djerve Vittighed kom hende for Øre, at hun var bleven „sprøjtegal".

Med Prinsesse Marie drog en fremmedartet Profil — en stoltere end man var vant til at se — ind i Hof- og Samfundsliv. Hun var Aristokrat og Demokrat paa samme Tid. Paa Grund af hendes bestandige Dobbelthed har Mange været længe om at begribe hende. En Del af Aristokratiet „snøvlede" om hendes Særheder — som hun engang spøgende sagde, sigtende til en vis nasal Udtale af det danske Sprog — Bourgeoisiet mødte hende ogsaa ofte med Skepsis.

Jeg har mine Fejl, sagde hun engang. Men mit Valgsprog er nu engang „Qui qu'en grogne, je m'en moque". (Lad dem bare se surt til mig, jeg griner ad dem).

Det er bekendt at Prinsessen ved at færdes saa langt friere i Byen end kongelige Damer tidligere gjorde det, en Tidlang vakte en næsten daglig Opsigt.

Det irriterede hende i Begyndelsen, og flere Gange gav hun sit Temperament, sin Aandsnærværelse og sin karsefriske Humor karakteristiske Udslag.

Saaledes en Dag da Prinsessen spadserede alene gennem en af Gaderne i Nærheden af det gule Palæ. En ældre paatrængende Dame fulgte stadig nyfigent i Hælene paa hende. Det irriterede Prinsessen, fordi Damen var saa ualmindelig ihærdig. Paa eengang vendte Prinsessen sig om imod sin Forfølgerske og gik lige henimod hende. Damen blev ganske betuttet og retirerede paa en Maade, der næsten havde Karakteren af en Flugt. Prinsessen fulgte efter hende. Damen drejede om

et Hjørne, Prinsessen bagefter. Damen søgte Redning om et nyt Hjørne, Prinsessen stadig bagefter. Damen saa sig hjælpeløst om. Saa forbarmede Prinsesse Marie sig endelig over hende og sagde venligt: Nu kan De selv se, hvor ubehageligt det er naar Folk render efter En paa Gaden!

Saa fik Damen Lov til at slippe.

— — En anden Gang, da Prinsessen gik alene i en forholdsvis mennesketom Gade bemærkede hun, at hendes ene Skobaand var gaaet op. Hun gik ind i en Port for at bringe det iorden. Just som denne Proces skulde begynde, opdagede hun at en Herre stod stille ovre paa den anden Side af Gaden og ivrigt betragtede hende.

Prinsessen rejste sig halvt op og sagde over Gaden til Herren: Interesserer mit Skobaand Dem saa stærkt, burde De komme over og binde det for mig!

Den paagældende Herre blev meget flov. Men han adlød øjeblikkeligt og fuldførte det ham paalagte Hverv. Prinsessen takkede ham venligt og gik.

Prinsessen vilde ved sin Ankomst her til Danmark ingen officielt udnævnt Hofdame have, vilde have Lov til at gaa uden Følge paa Gaden, naar det passede hende, have Lov til at køre i en almindelig Droske, ikke ved enhver Lejlighed have Vagtmandskabets Udpurring, naar hun passerede Kolonnaden — hun fandt at det gjorde et uhyggeligt Spektakel — og have Lov til mange andre Ting.

Og hun fik Lov dertil, fordi hun saa langt fra at være

sine Svigerforældres enfant terrible — snarere var deres enfant du coeur.

En forlængst afskediget nu afdød højere Hoffunktionær kunde ikke døje Prinsesse Marie. Jeg har aldrig rigtigt erfaret Grunden til, at denne ellers saa forsigtige og beherskede Herre paa Tomandshaand aldeles kunde tabe Ligevægten, naar Talen faldt paa Prinsessen. Naar man spurgte ham hvad han havde imod hende fik man altid mere eller mindre taabelige og altid undvigende Svar. Jeg erindrer at han engang paa det Tidspunkt han ikke anede, at jeg kendte Prinsessen, lod sig henrive til den Ytring: „De Blade der danser naar Prinsessen fløjter, skal nok engang faa deres Straf. Hendes Popularitet bestaar kun i Tryksværte."

Nu begyndte denne Fanatisme at interessere mig. Den maatte jo dog have en Grund. Uden paa nogen Maade at røbe eller blot antyde hvad den paagældende Herre havde sagt, ledede jeg engang overfor Prinsessen Samtalen hen paa ham og spurgte hvad *hun* syntes om ham.

Aa jo, han er vist ganske flink; jeg kender ham jo ikke. Hvorfor spørger De forresten?

Aa, blot fordi jeg synes han er lidt underlig. (Jeg vidste ikke rigtigt, hvordan jeg skulde udtrykke mig).

Naa det ved jeg ikke engang. Kun fortæller man, at han er latterlig forfængelig. Engang havde han faaet en Ide, som han ogsaa vilde have mig til at interessere mig for. Men da jeg fandt den meget daarlig, sagde jeg Nej. Jeg tror forøvrigt at han følte sig lidt fornærmet derover.

— — — Skønt man kan ane Sammenhængen — er det dog værd at holde sig for Øje hvor megen Fortræd en sygelig forfængelig Mand — og det *var* den Paagældende — kan gøre ved giftige *Insinuationer*, aldrig bringende andet Indicium for sine Udtalelsers Korrekthed end den forholdsvis høje Stilling han indtog og som da maatte give den Tilhører, som troede paa denne Mands relative Alvidenhed, en afgørende Opfattelse.

Jeg omtaler denne Sag saa udførligt, fordi den synes mig at vise i hvor høj Grad fyrstelige Personer ogsaa kan være udsatte for giftig Omtale fra Omgivelsers Side. Da den Paagældende ligger i sin Grav, skal jeg ikke nævne hans Navn — men kun som Karakteristik af ham tilføje: Engang holdt han et Jubilæum. Han var ublufærdig nok til at skrive en Panegyrik af sig selv i et stort Hovedstadsblad. Den kom til at staa i Bladet — i *Redaktionens* Navn. Saa abnorm var denne Mand i sin Forfængelighed og en af Bladets ledende Mænd i sin Servilitet.

INDENFOR fyrstelige Familier er det selvfølgeligt altid vanskeligt for de Enkelte at komme paa den rette „*Sprogfod*“ med hinanden. Hvad Sprog skal der til daglig tales imellem to Ægtefolk, af hvilke den ene f. Eks. er en Portugiser, den anden en Englænderinde?

„Naa, som Regel,“ udtalte Bismarck engang, „har de Paagældende Konversationsevner i de tre, fire, fem vigtigste Sprog, og saa kan de jo altid blive enige om et Kompromis. Holder de af hinanden, kan de jo forøvrigt se hinanden ind i Øjnene og behøver egentlig ikke at opholde Tiden med Spekulation over Valg af Ord.“

Den gamle Statsmands Ord er vist i mange Henseender ret rammende. Men hvad angaar den afdøde Prinsesse da var hun saa godt skaaret for Tungebaandet, at det saa at sige affødte et Talent for fremmede Sprog. Den yndefulde, generte 15aarige Pige med den blonde Haarpragt ned ad Ryggen — saadan som Billedet foran i denne Bog viser hende — var allerede som ganske ung meget lydhør for fremmede Sprog og, udrustet med en glimrende Hukommelse som hun var, opfangede og opsnappede hun Alt, hvad hun hørte, og det bundfældte sig i hendes Hjerne. Det faldt derfor heller ikke Prinsessen vanskeligt at lære Dansk endog særde-

les hurtigt. Dette er saa meget mere beundringsværdigt som hun jo dog var 20 Aar da hun kom her til Landet, og med sit Sprog*talent* ikke forbandt noget egentligt Sprog*organ*. Hun var i denne sidste Henseende ikke flexibel, og hendes fremmedartede Accent holdt sig stadig lige stærk. Det gjorde Ingenting. Tvertimod. Netop derved fik hendes hurtigt udviklede fuldkomment flydende, livlige, stundom meget vittige Tale et særligt Pikanteri over sig. Hun talte et mere korrekt Dansk end mangen Rigsdagsmand, og et Faksimile af et af hendes Breve (gengivet andetsteds i Bogen) viser at hun ogsaa i Skrift beherskede sit nye Lands Sprog.

Imidlertid var Prins Valdemar og Prinsesse Marie fra deres Forbindelses første Dage komne ind paa at tale *Engelsk* sammen, vistnok fordi det var et fremmed Sprog for dem begge. Der etableredes derved en Art „parti égal". Og saa underligt det end lyder blev Engelsk derefter saa at sige Familiesprog i det gule Palæ, naturligvis i Aarenes Løb og navnlig efter at Børnene voxede op i svindende Grad. Men ellers talte Prinseparret Dansk med Danske, Fransk med Franskmænd o. s. v. Paa den anden Side var der flere Herrer, der havde kendt Prinsessen fra hendes første Ankomst her til Landet og derfor talte Fransk med hende af gammel Vane.

Prinsessen spøgte engang selv med dette ejendommelige Forhold og sagde: Jeg taler Dansk med alle Danske undtagen med dem, der har erhvervet sig „Exterritorialitetsret" — det Udtryk har Professor X. lært mig.

Og Prinsessen tilføjede lystigt leende: Da jeg først kom hertil og altsaa skulde lære Dansk saa hurtigt som muligt, opfangede mit Øre jo ogsaa af og til et Sømandsudtryk, som var vexlet mellem min Mand og hans nærmeste Venner. Jeg tog det dengang Altsammen for Højdansk og forsømte ingen Lejlighed til at kramme ud med mit hurtigt erhvervede Kendskab til det danske Sprog, jeg vilde jo prale. Det traf sig flere Gange, at jeg ramlede ud med en Bemærkning, der fik nogle Ansigter til at staa stive i Forfærdelse — saaledes som De ved de tragiske Uhyrer i det kongelige Teater — andre Hoveder blev kobberrøde, ifærd med at explodere af indeklemt Grin. Men det varede jo ikke ret længe før jeg kom paa ret dansk Køl.

Prinsessens første Misforstaaelse af Sømandsudtryks Anvendelighed i officielle Kredse skærpede hendes Sans for Nuancerne indenfor de forskellige sociale Klassers Udtryksmaade. Og — som hun engang sagde — jeg lærte i Virkeligheden meget ved at se hvad Virkning mine Dumheder gjorde, fordi jeg altid har kunnet læse i Ansigter!

— — — Ogsaa ad Skrivekunstens Vej lærte Prinsessen sig Dansk eller rettere øvede sig deri. Hendes Breve var altid korte og fyndige, indeholdt naturligvis ofte sproglige Fejl eller udanske Vendinger, men var altid prægede af hendes friske Personlighed. De var saa mange i Tal, at vistnok ethvert Postbud i Byen kendte hendes Haandskrift, der afveg saa meget fra den almindelige herhjemme. Der var Race i Prinsessens Bogsta-

ver. Hvis det ikke er det rene Fantasteri at tro at Haandskrifter nedarves, da kan man sige, at Ludvig den Fjortendes gik igen 13 Slægtled senere i hendes. Enhver kan overbevise sig derom ved at besøge en stor Autografsamling — f. Ex. British Museum's i London og sammenligne Solkongens Haandskrift med hendes. Da jeg engang sagde dette til Prinsessen, udbrød hun: Gud fri mig vel! Han, som ødelagde Frankrig og — som aldrig vaskede sig!

Prinsessen var ingen Brevskriver af Guds Naade saaledes som f. Ex. Dronning Louise skal have været det. Hun var langt aandfuldere i en Samtale end i et Brev. Og dog genkendte man som Regel ogsaa paa Papiret hendes Temperament. Breve tjente for hende væsentlig som Middel til at knytte eller vedligeholde en for hende værdifuld Forbindelse eller bevare et Venskab. Alle skriftlige og rimelige Henvendelser til hende besvarede hun eller — alt efter deres Art — lod dem besvare saa hurtigt som muligt. Hun viste sig i den Henseende altid til det yderste høflig og hensynsfuld. Det hang sammen med hendes militære Punktlighed og Præcision. Hun gav i den Henseende ikke den afdøde Konge noget efter.

Omend det tatoverede Anker paa hendes Arm for det ydre Øje misklædte hendes Dronning-Skikkelse, var det i andre Henseender et pragtfuldt Symbol. Hun følte

sig virkelig knyttet til den Etat eller Stand hendes Gemal tilhørte, og tog denne Sammenhørighed i videste Forstand: fra Admiralen til Fiskeren, fra Officersfruen til Gammelstrands-Konen — kort sagt alt, hvad der aandede Hav. Hvor vidt hun end spredte sine Interesser, sine Virkefelter og sin Godgørenhed — det var *Havet* og de Personer, der var knyttede dertil, som hun følte staaende sig nærmest.

Udefinerlig og inkonsekvent som den store aandfulde Dame var paa mange Punkter var hun absolut konsekvent i denne Henseende. Trængte en Officers- eller Underofficershustru til hendes Hjælp, Raad eller Bistand — øjeblikkeligt var hun rede, selv om hun slet ikke kendte den paagældende Familie, eller nærede personlige Sympatier overfor den. Saa meget mere var hun overfor dem, hun kendte. Som et glimrende Handlingens Menneske viste hun sig, da der kom Meddelelse om en ung Søofficers meget bratte Død under de sørgeligste Omstændigheder. — Hvem turde fortælle hans Frue det?

Lad mig gøre det, sagde Prinsessen.

Hun klarede roligt denne Storm.

Længere tilbage ligger en stor Sorgens Begivenhed, som kan sammenfattes i det ene Ord: *Harboøre*.

At Prinsessen kom til at staa i Spidsen for Indsamlingen var en ret naturlig Ting. Og hun tog sig af den med den allerstørste Energi. Da der var indkommet 10.000 Kroner afsendte hun dette Beløb til en nu afdød Præst. Men samme Dag opdagede hun, at netop denne

Mand havde været Fortaler for en Bevægelse indenfor Indre Mission gaaende ud paa at de „*Troende*"s Efterladte burde foretrækkes ved Pengehjælpen. Saa telegraferede hun venligt til Præsten om at retournere Pengeforsendelsen.

Den forbløffede Gejstlige valgte personligt at rejse til København med Pengene for at spørge Prinsessen, hvorledes han skulde forstaa det Hele: Først Pengeforsendelsen, dernæst Tilbagekaldelsen?

Jeg vil ikke — svarede Prinsessen — have nogen Preference i Uddelingen af de indkomne Penge.

Præsten kom med det utroligt dumme Spørgsmaal: Er Ds. kgl. Højhed da ikke selv et troende Menneske?

Jo, det er *netop* fordi jeg er et troende Menneske — omend min Konfession er en anden end Deres — at jeg forlanger egalité, Retfærdighed, eller hvad De vil kalde det. Vi er alle kun Mennesker.

Deres kongelige Højhed stoler altsaa ikke paa mig?

Jeg stoler bedst paa mig selv.

Hin Missionens Høvding afleverede Pengene og gik — venligt fulgt til Dørs af Prinsessen.

Langt senere, efter Aarhundredskiftet, indtraf en anden Ulykke: *Julestormen*. Den krævede ikke saa mange Ofre i Retning af Menneskeliv men store økonomiske Tab for fattige Fiskere. — Prinsessen var strax rede til at stille sig i Spidsen for „en ny Skat paa os Alle", som hun udtrykte sig. Hun etablerede den saakaldte Lands-

indsamling. Pengene strømmede ind. Navnlig da det blev bekendt at Prinsessen personlig modtog Bidrag vandrede adskillige Folk op ad Trapperne i det gule Palæ og afleverede deres Skærv til hende selv.

Jeg ved ikke om det var ved den Lejlighed, at de unge Prinser havde foreslaaet deres Moder, at der paa Døren til hendes Arbejdsværelse skulde opslaas en Plakat med Ordene: Kontor. Døren er aaben!

De kan se — sagde Prinsessen — Snobberi er godt for noget. Havde det været en Fiskesælgerske paa Gammelstrand, der havde opfordret til Indsamling, var der ikke kommet Fjerdedelen ind end det jeg allerede nu har.

Deri havde Prinsessen sikkert Ret. Men hun reagerede med himmelhøj Latter imod et Forslag om at sætte sig blandt Konerne og sælge Fisk — og samtidig indsamle til de Skadelidte.

Forslaget var selvfølgelig kun Spøg. Men pludselig blev den høje Dame alvorlig og sagde: Ja, nu ler vi. Vi har ikke Lov til det, fordi der er saa Mange, der *græder*. I Virkeligheden er Ideen jo ikke daarlig. Den er kun en lille Smule for amerikansk.

— — Med faa Fejlsyn forbandt den store Dame tifold flere Klarsyn. Saa rettroende Katolik hun end var — hun kunde være realistisk og filosofisk i Sind og Tænkemaade saaledes som allerede omtalt. Ikke altid logisk, men stundom forbløffende ved ganske mærkværdige Sammenligninger eller Metaforer, meget hyppigt storslaaet digteriske.

Prinsessen havde kun Tid til at filosofere, naar hun, den Utrættelige, engang imellem blev træt. Jeg erindrer specielt en Aften, just efter denne Julestorm; den høje Dame havde Hovedpine og syntes at være i let melankolsk Stemning. Hun udtalte:

Paa Tærskelen til det tyvende Aarhundrede opdager vi, at vi ikke ved stort ud over det at Kloderne jo egentlig kun er smaabitte Draaber af Ild, der efterhaanden fryser til Is, falder ned et eller andet Sted som hvide døde Hagl. Hele Verdens-Altet er Regn- og Snevejr af Ild og Is. Saaledes har Gud villet det!

Prinsessen citerede ofte den Slags bevingede Ord, ja opbevarede endog fra sine Ungpigedage en Art Stambog med en Mængde Citater, som hun i Tidens Løb havde noteret ned. Nogle af dem var originale, andre skyldtes alle mulige Skønaander og Stormænd, først og fremmest dog Franskmænd.

Den overordentlig store Popularitet, Prinsessen nød gjorde hende jo søgt af de forskelligste Befolkningslag. Hvor meget det end smigrede hende, maatte det jo ved mange Lejligheder være hende en Plage. Hertil kom at Mange havde ganske falske Forestillinger om hende. Man tillagde hende en extraordinær Indflydelse og desuden var det et vidt udbredt Rygte, at hun skulde være saa uhyre rig, hvad der vistnok var meget langt fra at være Tilfældet. Imidlertid kom hun altid i Hu, at „Noblesse oblige", endda meget tidt langt ud over Evne.

Navnlig ved Juletid paatog hun sig et mægtigt Arbejde og store Forpligtelser. Hendes Gaver var af den for-

skelligste Art, i materiel Form til de Familier, der var meget fattige eller ialfald ikke velstaaende. Nu traf det sig jo at Prinsessen døde umiddelbart før sidste Jul. Det viste sig at hun alene af Ænder havde bestilt 64 samt at der med hver Gave skulde følge en Tikroneseddel.

Enkekejserinden af Rusland, der ved Venskabsbaand var saa nøje forbunden med Prinsessen, udbad sig Tilladelse til denne sørgelige Jul at opfylde de Forpligtelser, hendes Svigerinde ved sin Død var forhindret fra at varetage.

Paa de ugentlige Audiensdage var der ofte en mægtig Konflux. Prinsessen noterede selv op hvad hver Enkelt vilde for saa senere at tænke over Svaret. Saa havde hun i de følgende Dage nok at gøre med at telefonere snart til en Minister eller anden Embedsmand, snart til en Etatsraad eller Grosserer: om der ikke kunde gøres noget for Den eller dem, o. s. v., snart til sine Bekendte i Bladverdenen: om der ikke kunde etableres en Art Indsamling etc. Naturligvis var det hende ofte umuligt personligt at kontrollere de enkelte Opgivelser fra de forskelligste Personer, og det hændte da ogsaa, at hun førtes bag Lyset. Herover harmedes hun kun i de mere graverende Tilfælde. Ellers sagde hun blot ganske stilfærdigt: Naa, Herregud, det er jo fattige Mennesker — alt efter Maximen i hendes Liv: Tout savoir—c'est tout pardonner!

Hvor Prinsessen selv kunde hjælpe foreløbigt eller midlertidigt — der gjorde hun det, og mangfoldige Gan-

ge har det været hende pinligt at maatte sige Nej. Hendes uanmeldte Besøg hos de fattigste Familier i Borgergade eller Adelgade eller paa Nørrebro er vel kendte. Samtidig med at hun hermed mente at gøre sin Pligt, kom hun jo paa en Maade til at paadrage sig bestandig flere og flere nye Forpligtelser.

Interessantest var Prinsessen dog at iagttage, naar hun arbejdede under et Højtryk lige før en eller anden stor Fest, hvis Protektrice hun var. Medens maaske mangen anden fyrstelig Dame vilde nøjes med at give sit Navn til Festen, vilde Prinsesse Marie være Chefen af Gavn, selv sætte hver Enkelt paa den for ham eller hende passende Plads. Det var Telefonringninger i det Ustanselige, Drosketure, Brevskriveri etc. Naar saa selve Festaftenen kom var Prinsessen som Regel i Forvejen dødtræt, men hendes Energi var ukuelig. Hun stillede sig selv op i Basar. Hun sagde selv at hun jo derved paa en Maade gjorde Uret overfor de andre medvirkende Damer, der jo derefter fik en saa meget ringere Søgning. „Men hvad skal jeg gøre, tilføjede hun, naar Folk trænger til at komme af med en Hundredkroneseddel i en god Sags Tjeneste, saa trækker *jeg* meget bedre, og forresten er jeg en ganske god Expeditrice".

Ved en af Prinsessens Velgørenhedsforestillinger hændte en lille Begivenhed, der ogsaa kaster et glimrende Strejflys over Prinsessens Karakter og Takt. Der var Tale om, at en bekendt Revuesanger skulde foredrage en meget morsom Vise. Der forekom imidlertid i

den et enkelt Vers, der kunde tænkes at virke stødende for en enkelt Familie, omend det dog kun sigtede til en bestemt offentlig Person af netop denne Familie. Denne Betænkelighed blev forebragt Prinsessen, der jo ogsaa fandt, at det vilde være kedeligt om den meget morsomme Vise af den Grund skulde gaa ud af Programmet eller lemlæstes. Men man kunde jo underhaanden spørge vedkommende Familie ad, mente hun. Kun *jeg* kan ikke godt, tilføjede hun, det vilde se ud som Pression. Jeg er ellers ikke bange for at bruge Pression i en god Sags Tjeneste. Men i dette Tilfælde kan en Familie muligvis føle sig saaret; det er et Taktspørgsmaal . . . .

Det gik nu saa mærkværdigt, at man glemte at henvende sig til Familien, og Visen (der i Virkeligheden var ganske harmløs) blev ved en Fejltagelse afsungen som et Dakapo-Numer og gjorde stormende Lykke. Men allerede den næste Dag meldte en Repræsentant for Familien sig direkte til Prinsessen. Om ikke denne Vise kunde tages ud af Programmet for de følgende Forestillinger. (Familien havde sikkert ad Omveje erfaret, at Komiteen havde haft sine Betænkeligheder).

Jo, naturligvis, sagde Prinsessen. Og skønt hun jo maatte tro, at rette Vedkommende havde indhentet Familiens Samtykke til at Visen maatte afsynges, paatog hun som Festens Protektrice sig al Skyld for at den overhovedet var bleven foredraget.

Ja det er kedeligt, sagde Prinsessen Dagen efter. Den Vise gjorde saa stor Lykke. Og det er længe siden jeg har set Kongen (Christian den Niende) le saa

hjerteligt. Men selv om vi kalder Familiens Syn paa Sagen smaaligt, maa vi jo respektere dens Pietetsbegreber.

Eller dens *Forfængelighed*, tilføjede en maliciøs Herre.

Prinsessen lo hjerteligt, men svarede ikke.

Under en af hendes store Koncertpalæ-Fester var hun segnefærdig af Anstrængelse. Prinsessen vinkede mig hen til sig og sagde: Hvordan er det gaaet, synes De?

Over al Forventning. Men er Ds. kgl Højhed da ikke forfærdelig træt. Vi Andre kan jo sagtens.

Jo, De kan tro jeg er *træt*, men jeg skal først have talt *sammen* hvor meget der er kommet ind.

Klokken var dengang Halvto om Natten, og det var Meningen at Festen og Ballet skulde slutte Kl. To.

I det samme kom der en Art Deputation af Unge med ærbødig Anmodning om at man fik Lov til endnu at danse en Time til. — Prinsessen gav smilende sin Sanktion. Og skønt Protektricen jo meget vel kunde have trukket sig tilbage, blev hun til det Sidste og kom først i Seng ved Firetiden. Og allerede Kl. otte sad hun ved sit Skrivebod og lagde Tal sammen. Hun havde bedt mig komme paa dette tidlige Tidspunkt, hvad jeg saa naturligvis ogsaa gjorde, skønt jeg slet ikke kunde tænke mig andet end at hun absolut maatte hvile ud til langt op ad Dagen.

Godmorgen, sagde Prinsessen. Jeg sidder her med hele Regnskabet. Jeg alene har iaftes solgt for ca. 1800

Kroner. Men vil De ikke gøre mig en Tjeneste og se om jeg har talt rigtigt sammen, jeg var virkelig til sidst saa træt at jeg ikke duede til noget. Bladene har ved denne Lejlighed været saa elskværdige, at de jo har Krav paa strax at faa at vide, hvor meget der er kommet ind.

Jeg begyndte paa at addere, noget der i Øjeblikket ærlig talt ikke morede mig.

Hvad staar der forøvrigt idag i Bladene om Festen? spurgte Prinsessen.

Jeg har endnu kun læst dem saa flygtigt . . . Syv og Ni er Sexten . . .

Jeg troede De stod op hver Morgen Kl. Sex.

Ja, som Regel, men idag er det blevet noget senere; jeg har forresten et Par Blade hos mig.

Prinsessen fik dem og var i det Hele meget tilfreds med Omtalen, ligesom med den betydelige Sum hun havde faaet ind. Al Træthed hos hende var som blæst bort, og hun fortalte livligt om den nye Dags Program. Denne Prinsessens til Tider meget højt spændte Energi har vel nok af og til sat Overanstrængelsens Spor i hendes Konstitution. Og hun var vist ofte uforsigtig ved f. Ex. at gaa fra en overhedet Stue ud i Kulden uden at give sig Tid til at klæde sig derefter. Hun led af og til af Hovedpine og Gigt, men hørte til de meget sjælsstærke Mennesker, hvis Villiekraft til Tider kunde naa op til en næsten utrolig Grad. Prinsessen elskede vel Danmark, men var ikke nogen ubetinget Ynder af vort Klima. Engang da en Diplomat, i Forlegenhed for at finde et Konversationsemne, sagde: Det

danske Klima er vist igrunden meget rart — svarede hun: Ja, for det er saa nederdrægtigt, at ikke engang Bacillerne kan leve i det.

Da den gamle Konge i 1902 boede paa Bernstorf, var han stundom i en noget deprimeret Sindsstemning. Prins Valdemar var ude at sejle og Majestæten ønskede da bestandig at have sin Yndlingssvigerdatter omkring sig. Prinsessen gjorde Alt for ikke at lade Kongen mærke, hvor stærkt det i Virkeligheden anstrengte hende og var glad naar hun kunde oplive ham. Hendes lyse Sind viste sig da ogsaa at have den bedste Virkning.

Antallet af Anekdoter om Prinsesse Marie er, som bekendt, meget stort. I levende Live morede hun sig ofte over dem. Især hvis en tilfældig Vits, hun havde brugt, — efter at have vandret det halve Land rundt — atter kom hende for Øre og da som Regel i „forbedret" Skikkelse. Hun gjorde da altid aabent opmærksom paa, hvor meget Sandt og hvor megen „elskværdig Digtning" der var i Legenderne.

Det kunde jo ogsaa hænde, at der var Digtning, som hun ikke fandt elskværdig. Som Regel var hun overlegen nok til ogsaa at regne med denne modsatte Mulighed. Der gaves Tilfælde, i hvilke hun følte sig ufortjent dybt og hjerteligt saaret. Hun fandt det uretfærdigt og unobelt, at man „mere eller mindre anonymt angriber en Dame, der paa Grund af sin Stilling ikke kan forsvare sig selv uden gennem velmenende Venner, ad indirekte Vej". Navnlig en ubetydelig Affære fra 1895 — som der dengang skabtes megen ondsindet Sensation af — kunde hun til Tider tage sig saa nær, at hendes Temperament var ved at overvinde den kølige fornemme Verdensfornuft, hun ellers raadede over. Prinsessen var i Besiddelse af

en udpræget Retfærdighedssans i Forbindelse med to andre ejendommelige Egenskaber, der tilsyneladende stod i Modstrid med hinanden. Hun kunde være meget skarp i sine Udtalelser om Andre, men var paa den anden Side altid rede til at forsvare den eller de Personer, som der taltes nedsættende om overfor hende. Grundtrækket i hendes Karakter var Ridderlighed og Pligtfølelse. Den bekendte Anekdote om den borgerlige Dame, der under et Hofbal var bleven fornærmet af en adelig og derefter gennem Prinsessen fik en glimrende Oprejsning — er et udmærket Exempel derpaa.

Den Frihed, hvormed Prinsessen færdedes overalt, kunde naturligvis ogsaa give Anledning til Misforstaaelser og Udbredelse af falske Rygter. Undertiden ganske absurde. Saaledes havde Prinsessen en Dag aflagt Besøg ombord i et paa Rheden liggende fransk Krigsskib. Hun var bleven fulgt tilbage til Toldboden af Admiralen og vilde derefter tilfods og alene begive sig til det Gule Palæ. Da Prinsessen drejede om Hjørnet ved Frilagerbygningen, kom der to glade russiske Matroser, flankerende hende fra hver sin Side. Til alt Held gik i det samme to menige Gardere forbi. Hun raabte til dem: Vil De befri mig for disse Mennesker! De danske Soldater gjorde først stram Honnør. Alene dette forskrækkede Russerne. De gjorde ogsaa Honnør, ialfald den ene af dem — og gik uden Vrøvl.

Denne lille ligegyldige Scene blev af et Blad slaaet op til, at de russiske Matroser aldeles spontant havde hyldet

Prinsessen — for hendes Andel i den fransk-russiske Alliance!

Da jeg den næste Dag saa det — fortalte Prinsessen — ringede jeg Store Kongensgades Station op og bad Politiet sørge for, at der saavidt muligt ikke tilflød Bladene yderligere Meddelelse om denne Sag. Hvis den rigtige Sammenhæng kendtes, kunde det jo let komme til at gaa stærkt ud over de paagældende Matroser. Og endelig — tilføjede den høje Dame — er jeg jo ogsaa personlig interesseret i at Scenen ikke omtales. Man vil let kunne forstaa hvordan visse Kredse vil opfatte det! Som om det var Konsekvenserne af min formentlige Popularitets*jagt,* at man overhovedet turde nærme sig mig paa Gaden. Og jeg har aldrig søgt om Popularitet.

Det er vist fuldkomment sandt, at Prinsessen ikke tilstræbte Popularitet. Og maaske netop derfor blev den til mere end det. Prins Valdemar udtalte for kort Tid siden: Ordet Popularitet kan jeg ikke lide anvendt om min afdøde Hustru. Folk følte meget mere overfor hende: det var virkelig *Kærlighed.*

Hvor rigtig Prinsens rørende Bemærkning og Distinktion end kan være, saa var det jo dog som den „*populære*" Prinsesse hun blev bekendt blandt dem, der ikke kendte hende personligt.

Om hendes egen Opfattelse af sin Popularitet kan jeg fortælle et lille Træk.

Det var den Dag, Hørups Ligfærd fandt Sted (Folketoget til Lørups Ridehus). Prinsessen var kommen hjem

fra en Køretur, og jeg traf hende umiddelbart derefter. Hun var mærkelig bevæget.

Uden at jeg havde spurgt om Grunden, sagde hun: Min Vogn kom af Vanvare ind i en Skare Socialdemokrater, der gik i Procession. Jeg sad fast i nogle Minuter. Saa var der En, som opdagede mig, og han raabte: Der er Prinsesse Marie, vi tar alle Hatten af for hende! Og det gjorde de virkelig, den ene Række efter den anden.

Det er der jo i og for sig ikke noget Mærkeligt i, mente jeg, det kan jo kun være behageligt at være saa populær.

Ja, men jeg er jo ikke Socialdemokrat, jeg deltog jo ikke i Sørgetoget, og jeg kendte ingen af de Mennesker, der var saa venlige imod mig.

Men der er jo mange Mennesker, som kender Deres kongelige Højhed af Omtale, i de forskelligste Egenskaber. Jeg synes, at Processionens Optræden var ganske naturlig og taktfuld.

Maa jeg spørge Dem: Er det gennem Aviserne, at jeg er saa populær? Hvad ved egentlig Aviserne om mig? De skriver altfor meget om mig, insinuerer, skandaliserer engang imellem. Og naar man allermindst venter det, siger de pludselig i Kor, at jeg er den populære Prinsesse. Og saa er der Andre, der skumler, hvisker i Krogene og siger, at jeg skaber mig, er excentrisk, vil gøre mig bemærket for at blive populær. Og de tænker usandt, skriver usandt...

Det var mig et Øjeblik vanskeligt at finde Svar paa disse Spørgsmaal og Tanker, der styrtede over hinanden — og jeg valgte da et Kontra-Spørgsmaal som Udvej:

om i Virkeligheden ikke den almindelige Hyldest var hende en Nydelse.

Hun svarede leende: Kender De en Kvinde, som er ufølsom for „hommage"?

Derefter blev hun pludselig alvorlig og fortsatte: Jeg har aldrig gjort noget for at vinde den Popularitet, som jeg naturligvis er meget glad ved. Aldrig mig selv bevidst. Jeg vil saa nødig, at Folk skal tro det. Men jeg kan jo ikke godt stille mig selv op paa Kongens Nytorv og fortælle det til Enhver, der gaar forbi. Populariteten er en Naadegave. Da jeg kom her til Landet, var jeg en fremmed, ubetydelig Pige, men jeg havde lige strax en Følelse af, at jeg hurtigt vilde være som hjemme i alle disse fremmede Omgivelser. Jeg har haft visse Kampe at bestaa, men Lykken har fulgt mig.

Er forøvrigt det at være populær en almindelig fyrstelig Ambition? spurgte jeg.

Hun lo højt og klingende lystigt. Spørg blot... (og der nævntes adskillige Navne fra de forskelligste Hoffer). Derefter fortsatte Prinsessen paany alvorligt: En Konge eller Kejser kan jo have meget aabenbare Fejl og alligevel være populær, fordi man instinktivt føler, at han er en Personlighed, saaledes f. Ex. min Faders Fætter (Kong Leopold)*). En anden Kategori af Prinser er den, som stræber efter Popularitet, og som naturligvis ved Penge og gennem Aviser kan opnaa et Skin deraf. En tredie Kategori er den, som *har* været populær. Den vinder aldrig Populariteten tilbage.

*) Heri tog Prinsessen vist fejl.

Har Deres kongelige Højhed saa rige Erfaringer, at De allerede har en Fyrste-Popularitets-Psykologi — eller hvad jeg skal kalde det — fix og færdig. Den fortjente Udgivelse.

Nej, det har jeg ikke. De mener maaske, at det er noget Snak, jeg siger. Jeg tror dog, at jeg i det Store og Hele har Ret i min Betragtning. For mit personlige Vedkommende følger jeg trofast min Faders Raad: Træk af al Smiger, der bliver Dig til Del, de ni Tiendedele fra, glæd Dig over den sidste Tiendedel, men betragt den som ufortjent.

Der var et Pust af Europa over Prinsesse Marie. Et Bud fra den store Verden. Hun var den levendegjorte Historie. Og i vort lille Samfund virkede hun stundom Historie selv. Besynderligt var det, at hun evnede saa ganske at leve sig ind i sit nye Fædreland og desuagtet kunde bevare den nære og varme Konnex med alle de Kredse, hun tidligere tilhørte. Dertil krævedes i hendes Stilling stort Talent og Takt. Hendes Temperament lagde hende ofte Hindringer ivejen, hun havde undertiden ondt ved at se uhildet paa en Sag. Men med Aarene var det, som om hun afklaredes, voxede bestandigt som Menneske og blev til den store Dame, den afdøde tyske Rigskansler, Fyrst Hohenlohe, for snart 30 Aar siden forudsagde, hun vilde blive til. Der er nogle Træk, som i Virkeligheden fortæller ikke saa lidt. Da Præsident Loubet besøgte København, var Prinsessen lidt bange for, at

den rette „*Kontakt*“ ikke kom istand mellem Kong Christian den Niende og Præsidenten. Hun antydede i en Samtale hvorfor: De To var udgaaede fra meget forskellige Kredse og betragtede muligvis Verden under yderst forskellige Synsvinkler, Præsidenten er engang bleven betegnet som en Bonde, der er bleven Kejser, men dog fortjener sin Krone. — — — —

Prinsessens Bekymring forekom en Tilhører ret overflødig, og der faldt en Bemærkning derom. Men saa sagde hun med stort Liv: Den Sag er aldeles ikke ligegyldig. Præsidenten skal rejse herfra med det bedst mulige Indtryk. Jeg har foreløbig, fortsatte hun, faaet Lejlighed til i en privat Samtale at give Præsidenten et lille Vink om hvad Kongen sætter Pris paa at konverseres om. Og til Kongen har jeg sagt at han maaske husker at løfte Glasset til Ære for Præsidentens gamle Moder. Naturligvis ved Præsidenten ikke hvad jeg har sagt til Kongen eller omvendt, men jeg er sikker paa at Kongen vil mindes den gamle Fru Loubet ved den forestaaende Frokost.

Det gik ikke blot efter Prinsessens Program men langt bedre! Da nemlig Præsidenten havde udtalt en Kompliment om den gamle Majestæts overraskende Ungdommelighed svarede Christian den Niende smilende og paa Fransk: Jeg er i Virkeligheden ikke over Firs, kun noget over Treds, og jeg ved at De Hr. Præsident har en Moder i samme Alder.... o. s. v.

Præsidenten blev overvældet af Kongens Elskværdighed og rørt indtil Taarer, da han ved den intime Frokost

med Majestæten drak sin Moders, den gamle Bondekones Skaal.

I „Times“ refereredes den næste Dag det lille Replikskifte mellem de to Statsoverhoveder, og herfra fløj det hele Frankrigs Presse rundt. Der stod intet direkte om, at den fransk-danske Prinsesse havde handlet behændigt bag Kulisserne — kun en Antydning om „the brilliant star of the Danish court“ — men den var tilstrækkelig tydelig til at blive forstaaet.

Prinsessens aandelige Smidighed i Forbindelse med hendes personlige Charme samt hendes Væsens lyse naturlige Munterhed skaffede hende i Manges Øjne særlig gunstige Betingelser for at være Mægler mellem politiske Modsætninger. Paa den anden Side havde hun jo fra Barneaarene indsuget en gammel fransk Kongeslægts Traditioner, var opdraget beskedent i et Hjem, hvor Fader og Moder begge var betydelige Personligheder, og hvor hun lærte at kende Slægtens andre meget fremragende Mænd, hendes Bedstefader Prinsen af Joinville, hendes Grandonkel Hertugen af Aumale, hendes Onkel Greven af Paris. Her lærte hun alt i Barneaarene Pligtfølelse og Resignation men fremfor alt at føle sig som *fransk*. Atter møder vi hos hende en Dobbelthed, der dog kun tilsyneladende var en Modsigelse.

Omtrent samtidig med at Prinsesse Marie kom her til Landet var det blevet almindeligt i den daværende Prins Wilhelm af Preussen (den nuværende tyske Kejser) at se den kraftigste Repræsentant for det unge *tyske* Riges militære Kultur — om man kan bruge det Udtryk. Strax efter at han var bleven Kejser foretog han en Rundrejse til de fremmede Hoffer.

I 1888 mødtes da her i Danmark for første Gang disse to ualmindelige Personligheder, hinanden saa forskellige, hinanden dog saa lig. Den ene repræsenterende det nye militære Tyskland, den anden den gamle franske Ridderligheds Aand. Men tillige begge opkultiverede til den strengeste Pligtfølelse, begge rastløse i Arbejde, højtbegavede, impulsive Naturer med en Mangfoldighed af Interesser. Hvorledes vilde Mødet mellem disse hinanden aandeligt jevnbyrdige Repræsentanter for det sejrrige Tyskland og det besejrede Frankrig vel forløbe? Formelt gik det vist tilfredsstillende. Men engang stod de dog vistnok overfor hinanden som henholdsvis tysk og fransk — nemlig ved Kejser Wilhelms første Besøg ved det danske Hof. Men naturligvis forstaar store Personligheder at beherske sig.

Den stærkt nationale Aand, i hvilken hun var opdragen, næredes jo indirekte ved de nye Omgivelser hun fandt herhjemme i sit nye Fædreland. Det varede ikke længe før den tyske Presse ved Korrespondancer herfra — sikkert ogsaa hemmelige, af halvt diplomatisk Art — havde opdaget hvilken Personlighed hun var. Den var ofte hadefuld i Omtalen af hende. Ihvorvel den gjorde hende Uret, maa det erindres, at Prinsessen selv ofte gav Anledning ved Uforsigtighed i Valget af sine Ord. Hun tænkte stundom højt, havde Hjertet paa Læberne, sagde Alt. Men det Afklarede, der i Tidens Løb kom over hende, Temperamentets Afsvaling, bidrog ogsaa Sit til, at hun bedre lærte at skelne rent praktisk, mel-

lem Væsentligt og Uvæsentligt, og hun fik Øjet op for, at Tidsaanden bestandig skifter Form.

Imidlertid — Revanchetanken i Frankrig, der havde fostret Vildskudet Boulanger, blussede op igen. I Danmark blandede man i Provisorieaarene udenrigske Sympatier eller Antipatier ind i sine Standpunkter i indenrigsk Politik. Alt dette maatte bidrage til først langsomt at lade saavel Prinsessen som os andre indse, hvor hurtigt Nutidssamfundene skifter Ham. Dog troede *hun* paa et velorganiseret Frankrigs Uovervindelighed. Ikke engang det Faktum, at Frankrig under Napoleonskrigene havde været Tyskland overlegent i Folketal, medens Forholdet nu havde forskudt sig i en næsten utrolig Grad, gjorde tilsyneladende noget Indtryk paa hende.

Da Tremagtsforbundet kom i Stand fulgtes det som bekendt af Bestræbelser efter at faa dannet en Modvægt i et fransk-russisk. At den afdøde høje Dames Sympatier var for denne sidste Tanke er der neppe Tvivl om. Men paa en direkte Henvendelse fra en fransk Diplomats Side om Bistand til at faa den iorden og med Anmodning til hende om at gøre sin Indflydelse gældende overfor den russiske Kejser var hun forsigtig og korrekt nok til at sige Nej. Sagen kom frem i franske Blade og blev i sin Tid ivrigt debatteret.

— — Da efter fjorten Aars Forløb Kejser Wilhelm atter gæstede det danske Hof, var han meget bedaaret af hendes i Aarenes Løb stærkt voxede og modnede Personlighed. Prinsessen saa ogsaa Kejseren i et helt andet Lys, og det var som om de to mærkeligt aands-

beslægtede Karakterer kom hinanden nærmere. Ved Afskeden i 1902 udbad den tyske Kejser sig Tilladelse til at kysse den franske Prinsesses Kind.

Alligevel — trods sit mere uhildede Syn — hun blev ved at være Frankrig tro. I et Brev fra hendes sidste Aar fremhæver hun det stærkt, og dog havde hun faaet Okularet for sin Verdenskikkert gjort kraftigere maaske bl. A. ved sit Genbekendtskab med Kejser Wilhelm.

Ligesom man altsaa vistnok med Urette tillagde hende nogen aktiv politisk Indflydelse paa den fransk-russiske Alliances Tilbliven, har man vel ogsaa nok fejlet naar man mente at Tronbesættelsen i Bulgarien helt eller delvis var hendes Værk. Tronen blev som bekendt i sin Tid tilbudt Prins *Valdemar*, der imidlertid afslog den. Prinsesse Marie skulde da have ladet sig bevæge til at arbejde for Prins Ferdinand af Koburgs Kandidatur. Prinsen var en Søn af den af Prinsessen saa højt beundrede Prinsesse Clementine af Orleans, hendes Grandtante, Louis Philippes Datter. Dette benægtes imidlertid paa det Bestemteste fra autoritativ Side. Prinsen fik som bekendt sit Ønske opfyldt, og nu er han jo avanceret fra Fyrste til Konge. Prins Valdemar har dog sikkert neppe noget Øjeblik fortrudt sit Afslag.

Naar man har fremstillet Prinsessen som stærkt politisk interesseret er dette kun forsaavidt rigtigt, som hun var meget *patriotisk*, ja til Tider indtil Stivsind. Hendes Elasticitet kunde pludselig stoppe op. Dertil kom som oftere omtalt hendes store Aabenhed i Tale som i Skrift. Den kunde og maatte hyppigt give ialfald hendes fjernere

Omgivelser Indtrykket af, at hun havde en Finger med i Spillet i mange forskellige Affærer, som hun helst burde holde sig fra.

Hvad angaar vor hjemlige Politik var det kun enkelte Ting der interesserede hende. Hun var længe før det sidste Højreministeriums Afgang paa det Rene med, at et Systemskifte maatte komme.

Der var kun *een* af de nye Ministre, til hvem hun nærede den dybeste Mistillid — rent instinktivt, og hun nærede tillige Aversion imod hans Person. Det var *Alberti*. Hun sagde det ofte med en næsten forfærdende Aabenhed, antydede det endog i Breve og forudsaa i Aarevis hans endelige Krach. Hun viste den stadig mægtigere Mand meget ofte sin Uvillie. Medens hun ellers varetog sine officielle Pligter ligesaa korrekt overfor de Damer og Herrer hun ikke nærede Sympati for (men dog var nødsaget til at modtage eller tale med) som overfor Andre, syntes dette ikke at gælde Alberti. Ja medens hun i saa Henseende vistnok ofte overfor Andre bragte ligefremme Ofre, syntes Kæmpeministeren tidt ligesom at være lyst i Ban af netop denne kongelige Dame. Alberti søgte forgæves at vinde hende.

Prinsessen var engang meget optagen af, at der i et Aarhusblad havde staaet noget Lignende som: Hr. Alberti har (som Justitsminister) efter Forlydende aflagt Besøg i Horsens Tugshus. Det undrer os ikke, at han slap indenfor Fængslets Porte, men derimod at han slap ud igen. En Funktionær maa have forsømt sin Pligt. Enten i samme Artikel eller en senere — jeg ci-

terer efter Hukommelsen — stod der at Justitsministeren naturligvis kun havde villet overbevise sig om, hvilken Grad af Komfort der *in casu* stod til Ens Disposition.

De enkelte Partidannelser var Prinsessen temlig ligegyldige. Da en bekendt Politiker engang havde udbedt sig Tilladelse til for hende at oplæse et nyt Gruppeprogram, sagde hun rent ud: Jeg synes, at det er altsammen Macaroni! (Et mildere Udtryk for Væv, Vrøvl: Altfor mange Ord, for lidet fast Indhold).

Den eneste politiske Sag herhjemme, Prinsessen var stærkt interesseret i, var Spørgsmaalet om de *vestindiske Øers Salg*. Det blev jo en offentlig Hemmelighed. Hun udfoldede ved den Lejlighed en Underhaands-Agitation, der efter Manges Mening var noget ud over det konstitutionelt tilladelige eller korrekte. Men hun havde Personlighed nok til at tillade sig saadant. Og om hendes Ræsonnementer glippede, kunde hun smile sine Modstandere til Kapitulation. (Hun sagde selv, at en Skuespillerinde og en Prinsesse burde dyrke Smilets Magt.)

En lille morsom Begivenhed bidrog i særlig Grad til at bringe Prinsessens Navn stærkt i Forgrunden under den heftige Kampagne for og mod Øernes Salg. Hun dekorerede under et Selskab i det Gule Palæ de tilstedeværende Herrer med Emblemer forestillende Negerbørne-Hoveder og derunder Ordene „No sale". Blandt de Tilstedeværende var der ogsaa Politikere, der var stemt for Øernes Salg men som af Høflighed

overfor den høje Værtinde fandt sig i denne imod deres Overbevisning stridende Demonstration. En af disse glemte at tage Prinsessens Dekoration af, da han kort efter skulde til et radikalt Partimøde. Saa harmløs Spøgen end var, saa fandtes der dog Folk, der var uforstandige nok til at tage Prinsessen den ilde op.

Prinsessen førte fuldstændig Liste over Landsthingsmændene: hvorvidt de var Venner eller Modstandere af Salgsplanen. Det var meget spændende at følge denne Listes Plus'er og Minus'er samt dens Spørgsmaalstegn, d. v. s. de *Usikre,* og følge alle Svingningerne fra Dag til Dag. Der var stor Glæde, naar et Spørgsmaalstegn kunde forvandles til et Plus (altsaa i Favør af Øernes Bevarelse) og tilsvarende Beklagelse, naar det maatte rettes til et Minus.

Mange tog ikke denne Interesse alvorligt, eller de tillagde den særlige Motiver. Men jeg har set nogle Breve fra hende, der taler et ejendommeligt og fyndigt Sprog. De er skrevne fra Frankrig lige i Dagene før den endelige Forkastelse i Landstinget gik for sig. I et af dem hedder det bl. a.: „Jeg synes at Bladet (her nævnes et Hovedstadsblad) er uforskammet. Men jeg forstaar kun ikke, hvorfor det staar lidt bedre med Øerne (Chancerne for deres Bevarelse), og hvorfor man skal endnu vente otte Dage. Hvad sker da? Hvad er X.'s Stilling? I Frankrig taler man meget om Øernes Salg. Og det er ret ubehageligt at høre paa Folks Bemærkninger. Gid vi kunde beholde Øerne . . ."

I et andet Brev tror hun paany, at Salget er uund-

gaaeligt og antyder, hvor dybt det vil bedrøve „den Mand, der skal sætte sit Navn under“ (den gamle Konge).

Til Forklaring af disse Breve kan siges, at Prinsessen fra anden Side havde faaet desorienterende Meddelelser, der havde nedslaaet hende stærkt. Da saa Depechen om den berømte Afstemning i Landstinget naaede hende — de 32 imod 32 Stemmer — telegraferede hun fra Nouvion en Thierache: „Jeg er henrykt. Marie.“

Prinsesse Marie talte ikke sjeldent om den Skandaleliteratur, der altid opstod om de forskellige Hoffer. Ikke for aldeles at fordømme den. Selv slig Literatur havde sin Mission, ligesom Utøj paa det menneskelige Legeme lærte os Renlighed. Det var de betydeligste Personligheder, man fortrinsvis plejede at tilsøle, men det var paa den anden Side ogsaa dem, der i Kraft af deres Personlighed bedst kunde taale Smudset sprøjte op omkring sig. Det naaede dem dog ikke længere end til Knæene. Dette Smuds var en Advis, som til Syvende og Sidst havde sin Mission.

Hun nævnte engang nogle Exempler og tilføjede, at de mindre betydelige jo ofte ikke var Tryksværten værd eller ogsaa stod sig bedst ved at forblive de Stille i Landet. Prinsessen kom til Tider med ejendommelige historisk-filosofisk Betragtninger eller Tankeexperimenter som f. Ex.: Jeg vilde ønske, at jeg havde levet paa Kong X's Tid, saa vilde jeg have sagt o. s. v.

Blandt de sidste nordiske Konger interesserede den Afdøde sig kun i ringe Grad for Frederik den Syvende, derimod meget for hans Samtidige Karl den Femtende af Sverig-Norge.

Engang fortaltes der hende Beretningen om, at den forlængst afdøde Majestæt havde afbrudt en altfor loyal og i sin Hyldest altfor blomsterrig Borgmester med de Ord: Ti stille. Saa skal De faa Vasa-Ordenen!

Ham vilde jeg forfærdelig gærne have kendt, udbrød Prinsessen uvilkaarligt. Han har set umaadelig burlesk paa Verdens Foreteelser!

Samtalen gled ind paa Ordens- og Titelvæsenet, og Prinsessen sagde pludselig med stort Liv:

Hvis jeg var Filosof, vilde jeg skrive om den menneskelige Forfængelighed. Det skulde blive et morsomt Værk. Vi har alle vor særlige Svaghed, og vi morer Andre fordi vi er saa dejligt blinde for vore egne Latterligheder og har alle vor Specialitet i Taabelighed. Jeg aner lidt af min egen.

Hvilken er det?, spurgtes der.

Ja, det spørger man ikke om. Og dog vil jeg sige saa meget, at jeg f. Ex. er stolt af at være bleven valgt til Æresmedlem af Fiskeriforeningens Bestyrelse. Men de allerforfængeligste Mennesker er de, der vil gælde for ikke at være det, de der forsmaar enhver officiel Udmærkelse. Dog er der maaske hist og her nogle saa store og ubegribelige Undtagelser, at de ikke har Plads i mit System.

Den enkleste Form for Forfængelighed — fortsatte Prinsessen — er Jalousiens, naar den fremtræder i rørende Form. Naar jeg klapper min ene Hund, vil den anden ogsaa klappes. Naar Hr. X har faaet en Titel, saa er det rimeligt at Hr. Y. er vred, fordi han ikke og-

saa har faaet den. — Hvor Forfængeligheden smelter sammen med Forretningssans, har den jo en anden Karakter, som naar en Læge beder om at blive titulær Professor eller en Handlende Hofleverandør. Det er der dog en vis Mening i. Men forstaar man, at en stenrig Mand sætter Himmel og Jord i Bevægelse — for blot at blive attacheret en fyrstelig Gæst, saa han daglig kan se sit Navn i Bladene, fordi han saa daglig kommer til Hoffet. Det er Renkultur af Snobberi.

Da Prinsessen blev spurgt om hendes Stilling til det socialdemokratiske Forslag om Ordens- og Titelvæsenets Forsvinden, svarede hun: Det gaar aldeles ikke an. Kongerne har dyre Drikkepenge nok at udgive. Lad dem dog beholde Retten til de billige.

Der faldt en Bemærkning om, at man i Amerika dog saa dejligt havde kunnet undvære dette System.

Det er aldeles forkert, svarede Prinsesse Marie. Forfængeligheden og Snobberiet derovre er kun organiseret efter andre Regler. Hvis man har været saa heldig at gøre Bekendtskab med en af de 400 Familier, der behersker Staternes Selskabsliv — saa opbevarer man ethvert synligt Bevis herpaa med samme Pietet som Folk i Europa de officielle Dokumenter for deres egen Fortræffelighed.

— — Prinsessen udviklede oftere disse eller lignende Tanker med spøgende Snusfornuft — altid sans rancune.

OPRIGTIG Taknemlighed følte Prinsessen overfor de Kunstnere og andre Assisterende, der havde staaet hende bi ved hendes Fester. Naturligvis kunde der ogsaa blandt dem forefalde Tilfælde af Snobberi. Men dem saa den Afdøde i et helt andet Lys. Hun sagde, at det kun var Jalousi og Kunstnerforfængelighed og ikke Dumhed. Engang hændte det, at flere Kunstnerinder havde givet deres Tilsagn om at medvirke ved en stor Fest. Prinsessen finder Anledning til at skrive et Brev til en enkelt og bede denne om en speciel Tjeneste. En hæftig Rivalinde erfarer dette og lader virkelig underhaanden Prinsessen vide, at hun muligvis maa tage sit Tilsagn tilbage, hvis ikke ogsaa hun faar en skriftlig Opfordring til at medvirke paa en bestemt Maade. Man var spændt paa, hvorledes Prinsessen vilde optage dette.

Hun lo.

„Det er naturligvis morsomt, men det er jo dog alligevel kun den „nobility of art", hun føler i sig selv, der dikterer hende denne morsomme Optræden. Jeg skriver selvfølgelig strax til hende i supplikante Vendinger."

Som et Moment til Forstaaelse af dette lille Intermezzo foran en stor Fest behøver jeg kun at sige, at Prinsessen jo selv følte sig som *Kunstner*. Hun havde gennemlevet alle en Malers Drømme, hun havde følt store Skuffelser, og hun havde kun delvis resigneret. Hun var bleven den ligevægtige høje Verdensdame, der halvt med Smil og halvt med Taarer saa paa den dengang endnu forholdsvis unge Kunstnerindes lidet overlegne Optræden.

Prinsessen havde jo haft sin egen Ambition — næsten af samme Art. Naar hun talte derom — og det gjorde hun ofte — var det ud fra et ejendommeligt Ræsonnement, der i Korthed kan gengives saaledes:

„Ligesom der er Folk, der er snobbede, er der Folk der er blaserte i deres Opfattelse af mig. De første siger mig lutter Komplimenter op i Øjnene, de Sidste siger bag min Ryg meget Usandt og Ondt. De miskender saa at sige ubeset mine kunstneriske Evner. De mener, at det er utænkeligt, at en Prinsesse kan due til noget Fornuftigt. Den sidste Tankegang er paa en Maade modsat Snobberiets, men i hvert Fald ligesaa hæslig og løgnagtig. Jeg ved meget godt, at jeg som Kunstnerinde ikke er betydelig — men jeg ved ogsaa gennem upartiske store Dommere, at jeg ved Kunstens Hjælp vilde have kunnet skabe mig et anset Navn, ifald jeg var født i det fattigste Hjem og ikke tilfældig var bleven Prinsesse. Den Honnør har jeg Krav paa — at *jeg* kunde tjene mit Brød ved mit Arbejde."

Engang for nogle Aar siden udstilledes et Udvalg af hendes Billeder i Aarhus. En Besøgende havde bag paa et af hendes smukkeste Stykker fundet Lejlighed til at skrive en haanende Bemærkning om Prinsessen som Kunstnerinde. Heldigvis blev det opdaget før Billederne returneredes til København. Og det lykkedes ved Anvendelse af en speciel kemisk Proces at faa Ordene raderede ud. Vi var kun Tre, der vidste Besked om den Anonymes Uartighed, og hun har derfor vistnok aldrig faaet den at vide. Saa tarvelig den end var, vilde den have saaret den paa dette Punkt sensible kongelige Kunstnerinde — hvor overlegen hun end ellers var.

— — At denne Udstilling i Aarhus ikke blev til en stor Succès følte Prinsessen som lidt af en Skuffelse. Den holdtes til Fordel for Hedeselskabet og gav da ogsaa en pæn lille Sum i Overskud. Den var arrangeret samtidig med et stort Dyrskue, netop med den Tanke for Øje at den vilde kunne samle en stor Del af den Landbefolkning, der i de Dage ventedes til Jyllands Hovedstad. Dens Formaal var jo ogsaa at gavne en Landbosag. Det blev imidlertid langt snarere *Byen* Aarhus der holdt Udstillingen oppe.

Prinsessen var selv forhindret fra at rejse til Aarhus. Paa en Meddelelse derovre fra sendte hun mig følgende Svar, der ogsaa ved sit øvrige Indhold er saa karakteristisk og lige ud ad Landevejen at en Gengivelse i Faksimile maaske kan interessere Læserne.

1e August

Mange Tak for Deres Brev
fra den 31. Jeg maa sige
at jeg forstaar ikke hvad
der er i Vejen med Udstil-
-lingen, hvad siger da
Telegrammer! Det er ud-
-mærket at De har sendt
Hansen derover. Tak ogsaa
for alt hvad De har gjort
for Udstillingen, De har
arbejdet saa meget for
Sagen at det er en Skam

at der kommer saa lidt
ind, men vi maa vere
glad over at det er saaet
saa godt. Jeg har læst
Artiklerne med stor In-
teresse, jeg synes at hvad
De har skrevet er udmærket.
Jeg haaber at komme
Tirsdag eller Onsdag til
Byen saa haaber jeg at
se Dem. Her lever vi
ganske roligt, jeg arbejder
i Stilhed, spiller Whist
og rider. Kongen er ud-
mærket Humør, og
forfærdelig Ild imod

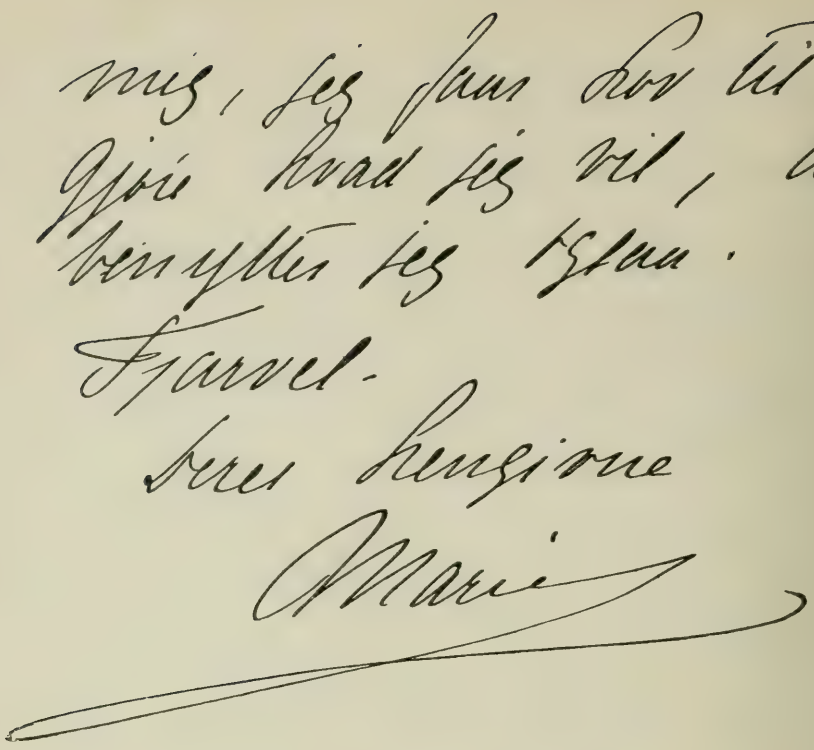

Den Anerkendelse, Prinsessen høstede for sit kunstneriske Talent, hvilket hun udfoldede med en utrolig Produktivitet, glædede hende meget, især hvis den kom fra franske Blade.

Jeg har mange Gange været i Forlegenhed, naar den Afdøde spurgte mig om hvad jeg mente om dette eller hint Billede. Jeg svarede at jeg mindst af alt har Forstand paa Malerier. De første Gange jeg udtalte dette optog Prinsessen det aabenbart, som om jeg af Høflighed ikke vilde sige min Mening rent ud og at den altsaa var ugun-

stig. Da hun imidlertid efterhaanden begyndte at tro, at jeg virkelig talte Sandhed, gav Prinsessen sig paa en listig Maade til at examinere mig om Emner, som selv lidet Kunstforstandige ellers vilde have kunnet svare paa. Jeg maatte give blankt op. Jeg faldt ynkeligt igennem Prøven, men var paa en Maade netop glad derved.

Prinsessen lo meget hjerteligt.

„De har det maaske med Malerier paa samme Maade som jeg med Hensyn til Musiken. Da jeg kom til Danmark som gift og engang blev opfordret til at spille, gjorde jeg det paa en saadan Maade, at jeg spillede hele den musikalske Del af Familien ud af Stuen. Og senere har man ikke bedt mig gentage dette Experiment."

— — Siden den Tid var jeg som Kunstkender anbragt paa min rette Hylde, eller paa Fuxbænken. Og min Mening blev aldrig oftere æsket. For dog endnu at gøre et — og næsten rørende — Forsøg paa at kultivere mig forærede Prinsessen mig et af de Billeder hun selv regnede blandt sin bedste Produktion og paaviste mig belærende dets Fortrin.

— Til Trods for min konstaterede Umulighed talte den høje Dame dog af og til igen til mig om sin Kunst. Jeg kom endog til at begaa en Fejl som jeg i Øjeblikket var meget ked af, fordi den maatte tage sig ud som en grov Indiskretion fra min Side.

Prinsessen havde fra „Water Colour Club" i London faaet en Forespørgsel om hun mulig i dens Lokaler vilde udstille nogle af sine Arbejder. Det smigrede hende meget, der var imidlertid forskellige Omstændigheder, som

gjorde at hun maatte betænke sig, og Sagen maatte foreløbig ikke omtales.

For dog at forberede en Bekendt, der ligesom jeg havde en Forbindelse med et af de store London-Blade fortalte jeg ham om Tilbudet, idet jeg tilføjede: Jeg er overbevist om at vi kunde gøre Prinsessen en Glæde ved kraftigt at henlede Opmærksomheden paa en saadan Udstilling, navnlig fremhævende Dronning Alexandras Svigerindes ejendommelige Personlighed, samt hendes Særstilling i det danske Samfundsliv etc., etc. Jeg skulde saa nok advisere, naar Tidspunktet for en samtidig Offentliggørelse i de engelske Blade forelaa, hvis den overhovedet kom til at foreligge. — Jeg havde i Sinde ogsaa at henvende mig til Andre, som jeg vidste havde Forbindelser med engelske Blade og hvis Diskretion jeg troede at turde regne med.

Men allerede den næste Dags Morgen mødte der mig en pinlig Overraskelse.

Prinsessen havde ladet mig kalde og viste mig glædesstraalende et meget langt Telegram fra det store London Blad Y. I servile Udtryk gjordes der en Undskyldning for, at man henvendte sig direkte til hende. Man havde konfidentielt erfaret, at hun vilde beære London med en Udstilling af sine saa udmærkede Arbejder, etc. — og der spurgtes endelig om Prinsessen havde noget imod at denne saa interessante Kunstbegivenhed allerede nu i Bladet Y. omtaltes som en saa nærliggende Mulighed at man turde haabe paa dens Realisation...

Ser De, sagde Prinsessen, det med „Water Colour

Club" er altsaa allerede bekendt i London! Ja, jeg har ganske vist mange Venner derovre. Men jeg forstaar dog ikke hvordan netop det Blad har faaet dette at vide.

Jo, desværre det forstod jeg godt.

Jeg forklarede Prinsessen den for mig selvindlysende Sammenhæng. Min elskværdige Bekendt havde overfor mig *formelt* holdt sit Løfte, men konfidentielt — i lidt overdreven Smartness — underrettet sit Blad om Sagen og anvist dette Vejen til at forsøge et Kup med det Formaal at komme de andre Blade i Forkøbet.

Jeg glemmer aldrig det Udtryk af Skuffelse, der viste sig i Prinsessens Ansigt, da jeg fremkom med denne Afsløring af Affæren og af mig selv.

Hvad skal jeg saa svare paa dette Telegram, spurgte hun.

Efter min Mening Intet.

Ja, men en høflig Forespørgsel fortjener jo dog et Svar.

Ikke i dette Tilfælde. Jeg skal nok lade Korrespondenten vide at Manøvren er opdaget. Der kan ingen være saa ubehagelig berørt deraf som netop jeg.

Prinsessen betænkte sig lidt. Saa rakte hun mig Telegrammet. Jeg troede, at det skete i en Slags Distraktion.

Saa svarer jeg altsaa ikke. Vil De ikke beholde Depechen. Den er jo da ogsaa paa en Maade Deres Værk.

Og saa smilte hun igen — men ikke saa fornøjet som kort forinden.

— — Forøvrigt kom Udstillingen kun delvis istand. Derimod var en større Samling af hendes Billeder udstillede i Paris og gjorde Lykke. Prinsessen sendte mig

derfra en Mængde Avisudklip med Anmeldelser, hvilke hun var meget glad ved.

I 1902 udstillede Prinsessen første Gang paa Charlottenborg. Hun vilde ikke opfattes som en fyrstelig Person der i en ledig Time, halvvejs legende, sysler med Pensel eller Blyant. Og hun havde sikkert været Kunstnerinde af *Kald,* om hun havde haft *Tid* dertil.

Det rastløse Arbejdsmenneske som Prinsessen var spændte over vide Felter og kendte ikke til Træthed. Hendes tilsyneladende saa kolde Øjne iagttog Alt, netop naar det Intet syntes at se: I Vrimlen paa Gaden den enkelte Person, paa Landet den flyvende Fugl og den knoppende Blomst. Og hun saa paa Alt med forudindtagen Sympati, Klogskab og Intelligens. Kun enkelte Skabninger kunde hun ikke lide. Hun skreg naar hun saa en Skrubtudse.

Forholdene medførte jo, at Prinsessen ikke ret fik sine kunstneriske Vingers Bæreevne prøvet. Men hun troede paa sig selv og — — kendte sin egen Begrænsning.

Naar hun særlig blev Blomstermalerinde hænger det sammen med hendes Kærlighed til alt Spirende, alt Voxende, alt Blomstrende i Naturen. Til Dyr som til Planter. „Blot der banker et Hjerte i et Legeme eller siver Saft gennem en grønnende Stengel, som krones af en Iris eller en Rose". Saaledes omtrent har hun selv engang beskrevet sin levende Natursans for alt Levende. Hun elskede sine Heste som sine Hunde som sine Duer og sine Blomster. Og — kan man tilføje — sine østasiatiske

Gudefigurer med de leende talende Ansigter, fordi hun i dem saa et levende Udtryk for en fjern fremmed men dog existerende Kultur.

Hun sagde engang at hun elskede „Hunden i Mennesket", men at der jo existerede forskellige Hunderacer.

Det var dog mest Blomsterne, som havde hendes Hjerte. Hendes Arbejdsværelse var til Tider et helt Drivhus, hvor der navnlig ikke manglede Varme. Jeg erindrer, at den afdøde Prinsesse engang derinde viste mig nogle særlig fine Blomster som hun havde faaet i Foræring:

De maa gærne le ad mig, men sandt er det, jeg hører til de Mennesker som i hver Blomst ser et Ansigt.

Hvilket Ansigt ser Ds. kgl. Højhed da f. Ex. i den Calla?

Det er netop det Ansigt, som er det mest *døde*. Men smukt, meget smukt i sin Død, det smukkeste Lig man kan tænke sig — Og hun lod sin Haand kærtegnende glide op ad den lange Stengel og tilføjede halvhøjt: Og jeg synes tillige et Symbol paa Genopstandelsen!

Ved en anden Lejlighed sagde Prinsessen: Jeg er ikke fremmed for noget Menneskeligt. Som Kunstnerinde føler jeg mig i Slægt med alt, hvad der aander i Naturen. Mit første Besøg i en Storstad gælder altid dens zoologiske Have.

Prinsessen havde dengang lige været i Hamborg, hvor Flodhesten var Genstand for et indgaaende Studium. Ingen kendte den fremmede Kunstnerinde der en Forsommermorgen saa stilfærdigt og alene — men med Nutidsmenneskets forstaaende og kultiverede Sympati aftegnede

et Exemplar af den endnu levende forhistoriske Dyretype.

Prinsessens Kunst var vistnok noget ufærdig, men i hvert Tilfælde ejendommelig. Hendes skarpsynede, til Tider lidt barokke Smag, hendes Opfindsomhed i Forbindelse med et betydeligt Kompositionstalent har jo ofte givet sig sælsomme Udslag. Man erindrer endnu hendes Buldogger og den berømte store Stud paa de 2000 Pund.

Hvad der neppe er synderlig bekendt, er at Prinsessen ogsaa af og til i en ledig Time dyrkede *Karikaturen*. Men hun var i den Henseende altid omhyggelig for den største Diskretion. Det er som bekendt ikke alle Mennesker, der kan taale at se sig afbildede paa denne Maade. Ialfald nogle af hendes Tegninger i denne Genre var meget morsomme. Prinsessen sad ofte listelig bag det lette Gardin ved Vinduet i sit Arbejdsværelse og snappede i en Fart et Billede af en intetanende Politiker, der gik forbi paa den anden Side af Gaden.

Selv taalte hun godt at se sig karikeret. De Tegninger der af og til fremkom var nu forøvrigt saa godt som altid meget harmløse, alene af den Grund, at den Afdøde var saa overordentlig afholdt.

Hendes Arbejdsværelse fungerede som hendes Atelier — men det egentlige Atelier laa højt oppe under Taget af det Gule Palæ. Engang førte Prinsessen mig derop. Ikke for at jeg — som jo i væsentlig Grad manglede Kunstforstand — skulde se paa hendes Billeder. Nej, det var fordi hun der havde anbragt en Kat, der lige havde faaet søde og sære Killinger!

Musikalsk var Prinsessen — som omtalt — egentlig ikke. Hun havde ialfald ikke nogen udpræget Sans for den alvorligere Kunst, langt mere for den lette lystige Genre, saaledes som man forøvrigt kunde vente sig det efter hendes Temperament. Hun kunde more sig kosteligt over en Vise af Sven Scholander eller Frederik Jensen. Derimod havde hun mere Sans for scenisk Kunst i alle Afskygninger. Skønliteratur læste hun i de senere Aar kun meget lidt af; hun havde simpelthen aldrig Tid — undtagen naar hun var paa Rejse! Naar der, som f. Ex. under et tvunget Ophold i en Jernbanekupe, ikke var andre Objekter for hendes Virketrang, saa læste Prinsessen, og da helst franske Bøger. Hun læste meget hurtigt, slugte ligefrem en Bog. Var der saa noget der særlig interesserede hende, vilde hun gærne gøre andre delagtig i sine Interesser og laante strax Bogen ud. Hun havde en ligefrem Mani for at laane Bøger ud, en ret usædvanlig Egenskab. Engang havde hun læst en Bog, som hun troede i særlig Grad vilde interessere en (nu afdød) Kommandør i Flaaden og vilde derfor hente den til ham.

Tak, Ds. kgl. Højhed, sagde han, jeg har virkelig allerede et helt Bibliotek af Deres Bøger, det maa jeg først igennem.

Saa god Prinsessens Hukommelse end var, kunde hun sjeldent huske til hvem hun havde udlaant denne eller hin Bog, og som Følge deraf krævede hun dem aldrig tilbage. Engang sagde Prinsessen til mig — da der var Tale om en ny i sin Tid meget omtalt fransk Bog med mange politiske Afsløringer —: De skal faa den at laane, naar

Kaptajn N. N. er færdig med den! — Jeg saa lidt forbavset paa Prinsessen: Jeg har den jo hjemme og er næsten færdig med den! — Naa, saa er det altsaa omvendt Kaptajn N. N. der skal have den efter Dem! — En anden Gang bragte jeg et meget sjeldent og kostbart Værk tilbage til det gule Palæ med mange Undskyldninger for at jeg havde beholdt det en hel Maaned. — Prinsessen havde helt glemt, at jeg havde laant det. (Værket er saa sjeldent at det kun findes hos Medlemmer af Familien Orleans og deres Slægt og ikke er i Boghandelen).

Det kan i denne Forbindelse tilføjes, at Prinsessen havde en stor Samling af *østerlandske Gudefigurer.* Mange af disse var hjembragte af Prins Valdemar fra hans Rejser eller skænkede hende af Andre. Hun fortolkede Ansigtsudtrykket i hver enkelt uden Hensyn til hvad det efter østerlandske Begreber eller Symbolik skulde forestille. Hun havde den rent kunstneriske Trang til at læse i disse Ansigter som i Blomster og saa le dem imøde.

Det hændte engang at hun viste en udenlandsk Herre nogle nye Figurer, hun havde modtaget som Gave. Hun forklarede hver enkelts Betydning efter en Blanding af sit eget Syn og nogen Viden om Buddhismen.

Den fremmede Herre sagde: Disse Billeder er interessante men er intet rigtigt Vidnesbyrd om den Gudsdyrkelse, der lever blandt de gule Racer.

Men det er altsammen *ægte,* sagde Prinsessen ganske forbavset.

Han svarede: Ds. kgl. Højhed, det er ogsaa — til en

vis Grad — uimodsigeligt hvad der i de fornemste Encyklopædier staar om Buddhismen — men det er alligevel forkert. Det er nemlig noget i Retning af højere Filosofi og Metafysik, der endog er en Slibesten for Videnskabsmænd af beslægtede Brancher. Det er Mystik. Slaa op i hvilketsomhelst Konversationslexikon, De vil finde en Labyrint og ende i Virvar. Men spørg om *Folketroen?*

Kender *De* da den? spurgte Prinsessen med et venligt og svagt antydet ironisk Smil.

Kun lidt, men nok til at vide, at der gaar en rød Traad gennem det Hele, det som ialfald er fælles for de østerlandske Lærdes Filosofi og spindelvævsfine Fantasier samt det menige Folks enkle Tro: Livet er en *Lidelse,* som det gælder om at blive udløst af, som vi i Aartusinders Genfødelse skal se at befri os for. Og jo mere fortjent man gør sig i det nærværende Liv, jo større Chance har man for at Lidelsen bliver mindre i det næste, næstnæste o. s. v., saa man tilsidst gaar over i den evige drømmeløse Søvn. Buddhismen er en nedadvendt Fakkel, der søger det sidste aandelige og højeste Maal i den evige men alterkendende Dødens Hvile og Ro, Kristendommen er en opadvendt Fakkel, der søger sit Endemaal i det evige Liv og dets store Spørgsmaalstegn.

Det hele er i Virkeligheden kun en Strid om Uendeligheden, svarede Prinsessen ganske tørt, og den kan alligevel Ingen af os fatte. Men siden De taler om Livet som en Lidelse... Synes De *han der* ser lidende ud?

Prinsessen pegede paa en japansk Figur, der forestil-

lede Ædedolkenes Gud: en siddende, grinende, overfed, halvnøgen Skikkelse med blottet, fremvæltende Bug.

Nej, men det er jo heller ikke nogen Buddha.

Det er det ganske vist ikke, men synes De da at de andre Kavalerer ser ud til at være kede af Tilværelsen?

Og Prinsessen pegede paa den ene efter den anden.

Ja han der er jo ganske vist noget søvnig. Men, tilføjede hun, der er dog *Udtryk* i alle disse Ansigter, selv om de er en for os meget fjern Kultur....

Det var netop saaledes Prinsessen saa paa Kunsten. Hun sagde hvad hver enkelt Ting i hendes Øje udtrykte, hun brød sig aldeles ikke om, hvad det efter lærde Regler eller hævdvunden Forstaaelse af Symbolik *skulde* forestille.

Hun viste sin egen kunstneriske Fantasis originale Uafhængighed ved for sig selv at fortolke de døde østerlandske Kunstneres Tanker, saaledes som *hun* vilde have det set — i et Smil eller en Rynke.

Den store Bekendtskabskreds Prinsessen havde i alle Lande medførte, at hun fik en umaadelig Masse Nyt at vide, eller maaske rettere kunde erfare hvad hun vilde. Derpaa er der mange Beviser. For Damer i saa høje Stillinger er det da ogsaa ofte nødvendigt at skaffe sig paalidelig Underretning om de enkelte Personer, Tilfældet bringer dem i Berøring med. Omvendt rakte hendes Indflydelse meget vidt. Naar en dansk Forfatter eller Kunstner vilde søge Forbindelse med fremragende udenlandske Personligheder, med Kredse eller Firmaer, da var en Introduktionsskrivelse fra *Prinsesse Marie* meget værd. Der er sikkert særdeles Mange, der har *hende* at takke for en saadan lille Haandsrækning eller Venlighed til hvilken hun altid var villig, naar hun selv mente at kunne forsvare den. Jeg fremhæver et bestemt Tilfælde. En Forfatter havde faaet en fransk Oversættelse af et ganske lille Arbejde refuseret fra et stort Pariser-Forlag. Det kom Prinsessen for Øre. Hun havde læst det og interesserede sig for Mangfoldiggørelsen paa Fransk. Saa skrev hun paa *eget Initiativ* ned til Forlaget, at det maatte jugere om igen! Og ganske rigtigt. Det hjalp!

Hvor ubetænksom Prinsessen end kunde være i Valg af Udtryk om de enkelte Personer, var hun i vigtigere Tilfælde forsigtig. Hun sagde da: Hvis De fortæller dette videre, maa De ikke sige, at De har det fra *mig!*

En Søndag Eftermiddag 1902 havde Prinsessen fortalt en Herre, der stod i nært Forhold til et Hovedstadsblad, at daværende Præsident Loubet vilde besøge København. Der havde længe verseret Rygter derom, men først nu var det afgjort.

Under saadanne Omstændigheder er det jo et omhyggeligt Blads moralske Pligt ialfald at underrette Udenrigsministeren om sin Viden for at høre om den ansvarlige Regering havde Betænkeligheder ved den øjeblikkelige Offentliggørelse af en stor Nyhed, der ikke blot levende vilde interessere Københavnerne og Landet, men tillige den store diplomatisk-politiske Verden. Det var uheldigvis Søndag og alt henimod Aften. Det havde altsaa sine store Vanskeligheder.

Bladet vovede derfor i Form af „et sikkert Forlydende" den næste Dags Morgen at bringe den store Nyhed.

Det kom til at skaffe den daværende Udenrigsminister endel Ubehageligheder. Han havde nemlig ikke faaet Tid til at sende Meddelelsen til de fremmede Gesandter. Og det kunde se ud som Forsømmelighed, Brud paa Kutyme eller Uartighed fra hans Side, idet de jo let kunde tro, at det var ham, der havde givet Meddelelsen til det paagældende Blad. Da han opdagede Kilden, tillod han sig derfor en ærbødig Beklagelse af, at Prinsessen havde røbet en Hemmelighed.

Prinsessen kunde meget let have strejfet det hele af sig ved at sige at hun jo ikke havde tænkt, at det strax kom i Bladene etc. Men i Overensstemmelse med hendes ridderlige Karakter paatog hun sig gærne hele Skylden. Og tog saa hurtigt Têten. Hun havde ikke røbet nogen Hemmelighed. For en Hemmelighed, som var kendt af baade Hr. N. N., Frk. X. m. Fl. var erfaringsmæssigt fra det Øjeblik ingen Hemmelighed mere. Det var Ministeren, der en anden Gang maatte skynde sig lidt mere, tilføjede hun smilende.

— — Med Frankrigs ledende Mænd under alle skiftende Forhold forstod Prinsessen at bevare en fortræffelig Kontakt. Endog i den Grad, at Republikens Regering ved en enkelt Lejlighed bad om hendes bona officia for at bringe en Overenskomst istand i et *fransk-siamesisk* Stridsspørgsmaal. Saa vidt jeg ved kom hendes Forsøg dog ikke til at spille nogen nævneværdig Rolle for den endelige Ordning. I et Brev omtaler hun det flygtigt, men med en meget karakteristisk Tilføjelse. Den Erfaring havde hun gjort: La parole a été donnée à l'homme pour déguiser la pensée! — en Tilbagevenden til hvad hun tidligere havde sagt.

Skønt Prinsessen aldrig selv havde været i de Gules Lande, var hendes Følsomhed fintmærkende nok overfor fremmede Kultur- og Moralbegreber. Som det gik Kejser *Wilhelm*, da han uden direkte Kendskab til Østen udslyngede sit: Völker Europas! Wahret Eure heiligsten Güter! — saaledes gik det paa en Maade Prinsesse Marie. Hun saa det afgrundsdybe Svælg, der

skiller de vidt forskellige Racer, hun saa at Blodblanding er forkastelig, umulig, eller for at tale med Spencer — næsten strafbar, men samtidig at en diplomatisk og kommerciel *Brobygning* i begge Parters Interesse er en Nødvendighed, ja maaske for os Hvide en meget *bydende*.

Saa meldte hun sig blandt de Underhaands-Politikere der ad Handelens, de gensidige praktiske Forstaaelsers og Fordeles Vej vil forsøge at besværge det store dæmrende Fremtidsspøgelse, som hedder: Den gule Fare!

Som det allerede tildels fremgaar af det Foregaaende vurderede Prinsesse Marie *Pressens* Betydning megt højt og var en ivrig men hastig Avislæser. Blade af alle Partifarver kom hende for Øje. Og paa Grund af den umaadelige Bekendtskabskreds hun havde det meste af Europa rundt fik hun ofte fra Private tilsendt Bladudklip om Emner, der specielt interesserede hende. Der var neppe noget *bestemt* Blad, som hun foretrak fremfor andre. Naar der var en eller anden Sag hun gærne vilde have frem, valgte hun Henvendelse til det eller de Organer, der efter hendes Mening havde den største Betydning og Indflydelse — med mindre der da skulde være noget der paa en eller anden Maade havde krænket *hendes* Ideer og Sympatier. Hvis et Blad eller en Person havde talt særlig nedsættende om Frankrig, da var det eller Vedkommende en Tidlang eller for stedse i fuldkommen Unaade.

En berømt Afdød var engang fremkommen med altfor ubetænksom overdreven Lyrik indeholdende ligefremme Smædevers om den franske Officersstand.

Prinsessen kendte personlig Digteren og havde sat stor Pris paa ham, beundrede mange af hans Værker.

Hun tilbagesendte ham som en tydelig Protest alle de Digte, som han havde foræret hende.

Der kom dog efter nogle Aars Forløb en Art Forsoning istand, idet Digteren i et Privatbrev sendte en meget smuk Hilsen til Prinsessens Fødselsdag d. 13. Januar, og herpaa svarede hun efter nogen Selvovervindelse med meget faa men venlige Ord.

Det vilde være let at anføre adskillige analoge Exempler, men da de berører endnu levende Personer, skal de end ikke antydes. Det var naar Folk fremsatte deres Meninger i en altfor udfordrende Form paa Tryk eller i Tale — at hun reagerede. I Virkeligheden var der Ingen, der saa godt som hun taalte Modsigelse. Det kom blot an paa *Tonen*. Hun var i den Henseende overmaade sensibel. Skønt Prinsesse Marie kort efter at jeg havde den Ære at gøre hendes Bekendtskab hurtigt opdagede, at jeg i mange Henseender nærede helt andre Anskuelser end hun, og skønt hun ofte kampberedt indledte en Disput — tidt ved en behændig Jongleren med halve Postulater — tog hun mig aldrig mine Modangreb ilde op. I et Brev fra Frankrig strejfer hun et stort, meget hyppigt omtalt og alvorligt politisk Spørgsmaal og siger saa: Jeg kender jo Deres Mening og prøver slet ikke paa at omvende Dem!

Skønt egentlig intet dansk Blad havde hendes specielle Gunst satte hun gennemgaaende Pris paa næsten alle de saakaldte „store“ Blade i Hovedstaden, fordi hun fandt Pressen saa „facetteret“, saa hvert af disse Blade ligesom var noget for sig. Det bragte jo netop det Liv og

den Afvexling, hun syntes om. Selv Smaabladene læste hun af og til.

Skønt Prinsessen var overmaade liberal i sin Tankegang kunde hun heftigt oprøres over enkelte Smaablades slibrige Journalistik. Engang fandt hun et Blad med en ualmindelig hæslig Artikel paa et Sted i det gule Palæ, hvor hun frygtede, at det kunde være læst af hendes dengang ikke voxne Børn.

Hun gik øjeblikkelig til Telefonen for at ringe Politidirektøren op: Om der dog ikke kunde gøres noget for at forhindre Trykningen og Udbredelsen af saa skandaløse Ting. Hun var Protektrice for Mødres og Børns Bespisning. Den Forening havde materielle Interesser for Øje, for at hjælpe til Forsorg for de Svageste i Existenskampen. Der kunde nu ogsaa trænges til en Forening der gjorde Sit for at beskytte Børnene mod at bespises med aandelig Gift. Enhver Moder vilde være enig med hende deri . . .

Der svaredes Prinsessen, at den paagældende Artikel allerede var Genstand for Overvejelse om, hvorvidt en Indskriden skulde finde Sted. — Men da den høje Dame hørte hvad Straf Bladet kunde ifalde, fandt hun den altfor latterlig ringe.

Trods sin udprægede Uvillie imod daværende Justitsminister Alberti ringede hun dog derefter denne op. Da Ministeren med Hensyn til den rent juridiske Del af Sagen jo kun kunde bekræfte Politidirektørens Udsagn, sagde hun: Ja men saa er Loven slet og De maa som

Justitsminister se at faa den gjort bedre. Eller kan Mænd da slet ikke forstaa, hvad det er at være Moder?

— — Naar et Blad havde gjort en Sag, Prinsessen interesserede sig for, en Tjeneste, glemte hun det ikke. Blandt dem var „Times".

Den Januardag, Kong Christian den Niende døde, havde jeg netop en Time forinden vexlet et Par Ord med Prinsessen. Meddelelsen var med Et Byen over: Kongen død!

Korrektheden var hurtigt konstateret. For mig gjaldt det først og fremmest om at faa de nærmere Omstændigheder at vide og saa nøjagtigt som muligt. Turde jeg ringe Prinsessen op? Det var jo temmelig dristigt. Tilmed da jeg vidste, at just dette pludselige Dødsfald maatte være gaaet hende meget nær til Hjerte. Jeg mente imidlertid, at Hensynet til „Times" og dermed paa en Maade til Verden i dette Tilfælde var vigtigere end Hensynet til Takt — og telefonerede altsaa.

Prinsessen svarede: Ja, det er desværre sandt, og jeg er forfærdelig bedrøvet. Jeg kan endnu ikke rigtig sige Dem noget om de sidste Øjeblikke, fordi jeg nødig vil komme til at fortælle Dem noget Forkert. Men vil De ringe mig op igen Kl. $8^1/_2$ iaften.

Det gjorde jeg saa, efter naturligvis — for alle Tilfældes Skyld — i Mellemtiden paa anden Haand at have skaffet mig endel Oplysninger, saa jeg i Virkeligheden troede, at Prinsessens vilde være overflødige.

Men Nej.

Prinsessen havde selv samlet Oplysningerne og nøj-

agtigt forstaaet just det, et Verdensblad forlanger at vide om den engelske Dronnings Faders Død. Hun saa at sige dikterede mig paa Engelsk en Beretning med den Motivering, at det muligvis lettede mig Arbejdet. Og virkelig: jeg omkalfatrede min lange telegrafiske Beretning som netop skulde afsendes. Den vandt betydelig derved, omend den skæmmedes af en lille Fejltelegrafering, der dog ikke engang var nogen Rettelse værd.

Da jeg senere takkede Prinsessen derfor og sagde, at hun havde gjort mig en kongelig og exceptionel Tjeneste, smilte hun og svarede: Nej en borgerlig og selvfølgelig — Gentjeneste! Jeg er forfærdelig glad ved, at De har været tilfreds med mine Oplysninger. For saa ved jeg dog om mig selv, at jeg næsten duer til at være Reporter!

Prinsesse Marie var som Regel vant til at se overlegent paa Avisomtale af sig selv. Det kunde endog more hende, naar der railleredes over Et eller Andet hun havde taget sig for. Engang var der i et stort yderliggaaende Partiblad paabegyndt en Artikelserie der kunde se ud til at faa Karakteren af særlig Malice overfor Prinsessen. Da denne jo dels paa Grund af sin Stilling, dels paa Grund af Artiklens insinuante Karakter ikke kunde forsvare sig, skete der — egentlig mod Prinsessens Villie, men dog med hendes Vidende — en Henstilling til Bladets Redaktør om at de halvvejs bebudede „Afsløringer" opgaves, idet der i hvert Fald kunde tilbydes enkelte positive berigtigende Oplysninger.

Redaktøren var overrasket over, at den paabegyndte Artikelserie overhovedet kunde opfattes saaledes. Han vilde nøje undersøge hvad der stod i de følgende endnu utrykte Artikler. En Dame, og allermindst Prinsesse Marie, vilde man i hvert Fald ikke med Vidende og Villie gøre nogen Slags Fortræd eller Uret.

— — Det viste sig forøvrigt, at de følgende Artikler slet ikke var saa tendentiøse som Begyndelsen lod formode. Prinsessen var ikke destomindre meget glad over det gentlemanlike Hensyn man havde vist hende. Hun sagde: Jeg troede hidtil at jeg hørte til *Højre,* nu maa jeg vist kalde mig *Socialdemokrat!*

Der laa i denne Bemærkning noget af en Sandhed som hun ubevidst kom til at udtale. Hun hørte egentlig alle Partier til, eftersom Hengivenheden for hende og Tilliden til hende fandtes i alle Partier.

Et Exempel derpaa var *Søfyrbøderstriken* i 1902. Kort efter at den var udbrudt tydede Alt paa, at Fyrbøderne vilde lide et Nederlag. Indenfor Socialdemokratiet anedes det. Og samtidig mente man at vide at Prinsesse Maries Sympatier var paa Søfyrbødernes Side. Det vilde derfor ikke være ilde, om man kunde faa hende til at være Mægler.

Og der skete virkelig til hende en Underhaands-Henvendelse, som hun følte sig meget smigret over, men øjeblikkelig afviste med den Motivering, at hun var inkompetent til noget Saadant.

„Men gaa til min *Mand*. Hvis han er villig til at mægle eller være Opmand, kan De umuligt faa nogen retfærdigere."

Der skete derefter strax Henvendelse til Prins Valdemar, som erklærede sig villig, saafremt begge stridende Parter var enige om at acceptere ham. „Socialdemokraten" nævnte ikke strax Prinsen som Mægler, men kun at der vilde ske Henvendelse „til en i Søfartsforhold erfaren, over Partierne staaende Mand". — Paa Grund af daværende Direktør Brandts Holdning kom der dog Intet ud af Planen. — Men Prinseparrets Popularitet steg mægtigt blandt de søfarende Arbejdere, fordi Prinsessen og Prinsen hver for sig havde svaret saa fuldkomment korrekt.

— — —

Det er bekendt, at Prinsessen var *Katolik* uden nogensomhelst Tvivl. Hun var af den strengeste Observans. Engang havde hun lovet at være Protektrice for en Velgørenhedsfest, og Datoen for denne var allerede fastsat, Meddelelser i Bladene fremkomne. Saa opdagedes det, at Festen netop vilde falde i den stille Uge. Den maatte udsættes, fordi Prinsessen ikke paa nogen Maade vilde vække Anstød.

Den Afdødes naturlige Protektrice-Forhold til herværende katolske Institutioner er vel kendte, ligesom ogsaa hendes Deltagelse i St. Josefsøstrenes aarlige Basarer. At hun i sin Velgørenhed med Forsæt særlig skulde have favoriseret katolske Supplikanter er sikkert ikke Tilfældet. Men det er jo nok muligt, at fattige Katoliker har søgt netop hende om Hjælp.

— — — Da Pave Leo den Trettende var død, viste Prinsessen sig interesseret i Valget af hans Efterfølger. En Herre lovede at telefonere Resultatet af Konklavet til Bernstorf, saasnart man herinde havde Oplysninger, skønt Ritzau-Telegrammet sikkert lige saa hurtigt vilde naa hende ad anden Vej. Da Meddelelsen saa kom om Kardinal Gotti's Valg, foreslog han tillige at sende en Lykønskning. Fordi hun var det første voxne katolske Medlem af Kongehuset siden Reformationen i 1536. Og den Mand, der ogsaa fra Bonde var bleven Kejser, vilde neppe glemme, at der saa langt mod Nord i et protestantisk Land sad en Prinsesse af Europas ældste katolske Fyrsteblod.

Prinsessen betænkte sig, for at raadføre sig med Andre. Det kunde jo ogsaa være noget af et Taktspørgsmaal. Men hun bestemte sig dog sluttelig for at afsende Telegrammet. Som Svar indløb der fra den nyvalgte Pave Følgende:

„Mille remerciments, Altesse Royale. Mes bénédictions papales à ma fille. Pius X".

Dette Telegram vakte alene ved sin Form Prinsessens højste Glæde. Først ved den høflige Henvendelse til „Hendes kongelige Højhed", dernæst ved den nye Kirkefyrstes øjeblikkelige pavelige Velsignelse til sin „Datter" samt endelig — og navnlig — derved, at Telegrammet var direkte fra Paven og ikke fra hans Statssekretær, saaledes som f. Ex. Pavens officielle Tak til Kong Christian var det som Svar paa dennes Lykønskning gennem Kabinetssekretæren.

Det er bekendt at Prinsesse Marie var en statelig og passioneret Rytterske og tillige en fortrinlig Kusk. Hun kunde ikke blot køre et Tospand men baade Tandem og fire Heste. Hendes Interesse for Hestesport i alle Brancher, for Væddeløb som for Cirkus, var stærk og levende. Naar en særlig dygtig Skolerytterske kom her til København var Prinsessen en varmt begejstret Tilskuer. I England og Frankrig havde Prinsessen i sin Barndom og Ungdom haft Lejlighed til at se de store Parforcejagter, og hele denne forældede Ridderligheds Sport havde endnu hendes Interesse. Hun, der var saa dyrevenlig, var næsten blind for, at alt dette indeholdt en god Portion Dyrplageri. Men paa det Punkt lider vi jo alle mere eller mindre af Inkonsekvens. Prinsessens lagde sig bl. a. for Dagen ved, at hun havde den største Medlidenhed med gamle udslidte Heste, som ikke behandles godt. (Jeg kommer derved — som et Analogon — til at tænke paa en meget berømt Englænder, hvem jeg har den Ære at kende lidt til. Han kan ikke taale at sætte levende Agn paa en Fiskekrog, men den største „Excitement" han kender, er — en rigtig blodig Tyrefægtning! Agnet paa Fiskekrogen har — efter det Nuti-

dens Lærde kan oplyse — et saa lidet udviklet Nervesystem, at dets Lidelser er for Intet at regne mod højere levende Væseners tilsvarende Lemlæstelse.) Naar et Dyr var sygt og lidende, plejede hun det paa det omhyggeligste. Hun var praktisk og snarraadig og havde et glimrende Haandelag. Og som det altid gaar: Dyrene mærkede det og var hende mere hengiven end Andre.

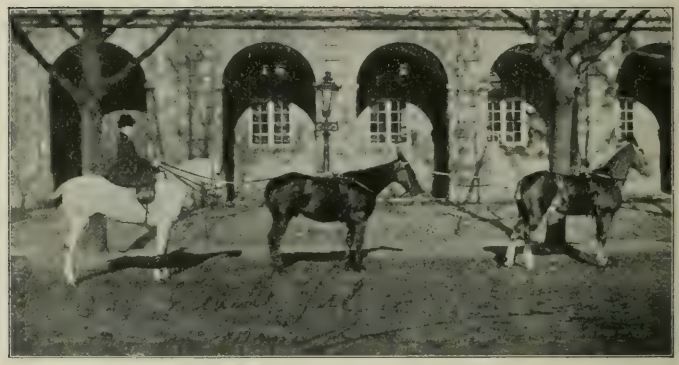

Men Prinsessen forstod paa den anden Side ogsaa at skaffe sig Respekt. En meget vanskelig Ridehest havde kastet hende af flere Gange. Det afskrækkede aldeles ikke Prinsessen. Og virkelig, hun gennemførte ikke blot at tvinge Hesten til Lydighed men ogsaa at vinde dens Hengivenhed. Naar den løsnedes i Stalden, og Prinsessen udenfor kaldte paa den, var det som om den elektriceredes af hendes Stemme. Den styrtede ud ad den aabnede Dør og hen til sin Herskerinde. Men vår

der Andre tilstede, navnlig Folk, som den ikke kendte, da saa den ofte paa dem med Øjne, der syntes at gnistre af Ondskab.

Prinsessens *Hunde* var berømte Byen over. Nogle af dem blev rasende forkælede, i Reglen uformelig fede og dvaske. Kun naar de blev forstyrrede i deres dolce far niente kunde de blive arrige og bidske. Et af disse tamme overfedede Rovdyr var blevet saa gammelt, at det næsten havde mistet Synsevnen. Alligevel purrede Prinsessen en Dag Hunden ud, den skulde med paa en Spadseretur. I Bredgade var Hunden lige ved at blive kørt over af en elektrisk Sporvogn, dels fordi den ikke rigtig kunde se Faren, og dels fordi den jo ikke kunde flytte sig hurtigt nok.

Prinsessen var altereret over den Ulykke, der paa et hængende Haar kunde være sket og udtrykte sine Følelser i veltalende Ord overfor en ældre Søofficer. Det var jo Sporvognen der kørte altfor hensynsløst stærkt .... etc.

Ja, det var jo en Ulykke, sagde Søofficeren, der havde Privilegium paa Frisprog.

Nej, svarede Prinsessen, forstaar De mig ikke, Hunden *blev* jo frelst.

Jo, det er jo netop det jeg kalder en Ulykke. Den Vognstyrer burde afskediges, fordi han lod en god Lejlighed gaa fra sig til at handle med Konduite.

Prinsessen tog ikke denne Vittighed ilde op, men tilkendegav dog, at hun fandt den lidt saarende.

— — Naar, som tidligere omtalt, Prinsessen udtalte,

at hun elskede „Hunden i Mennesket“ — er dette rigtigt, men jeg er først under Udarbejdelsen af denne lille Bog bleven gjort opmærksom paa, hvorledes Prinsessen er kommen til denne ejendommelige Vending, der jo ikke er ganske klar. Selv om man aner hendes Mening er det let at se, at den kan tydes forskelligt.

Prinsessens Fader, Hertugen af Chartres, blev for mange Aar siden opfordret til i en Art Stambog at skrive et Valgsprog eller en Sentens, og han skrev da:

Le meilleur dans l'homme — c'est le chien!

Dette fandt Prinsessen saa godt, at hun oversatte sin Faders Ord paa Dansk i ovennævnte Udtryk. Hun betragtede Hunden som Troskabens Symbol.

Ikke saa underligt da — at hun holdt af Hunde. Hun var selv som Menneske overfor sine Venner saa fuldkommen trofast.

Prinsesse Marie havde megen Interesse for kommercielle og rhederimæssige Foretagender, mere for de Virksomheder der er knyttede til Byer end til Landet, ligesom hun vistnok fandt mere Næring for sin Handletrang i Byen. Specielt København var hende kær. Hun skulde netop komme hertil paa en Tid da Hovedstaden stod i et stort Udviklingens Tegn af en ganske anden Art end i de foregaaende 25 Aar.

Frihavnen blev anlagt, og omtrent samtidig begyndte Østasiatisk Kompagni sin Virksomhed herfra København. Dette Selskab, der i Løbet af en forholdsvis kort Tid skulde antage saa vældige Dimensioner, havde fra første Færd hendes meget levende Interesse ligesom ogsaa den øvrige kongelige Families. Imidlertid — den energiske Stifter mødte, da han først fremlagde sine Planer, i Børskredse ikke ubetinget Tilslutning. Man var ikke vant til at se saa stort paa Forholdene som *han*. Ja et af de største Hovedstadsblade vilde en Tidlang slet ikke omtale hans Planer. Dets (nu afdøde) Redaktør, der ikke havde Begreb om Verdenshandel, var lige ved at stemple det Hele som Svindel. Ganske sikkert har den danske Skepsis af og til hæmmet Kompagniets Ud-

vikling, men paa den anden Side har den vel ogsaa bidraget til, at det store Foretagendes Ledere har arbejdet med mangefold forøget Energi.

Prinsessen viste sin Interesse for Selskabet paa den mest aabenlyse Maade. Hun forstod meget vel at et saa stort anlagt og vidtforgrenet Foretagende ikke skulde eller kunde bedømmes efter et eller to Aars Virksomhed, men først efter mindst 10 Aars. Her var en virkelig patriotisk Opgave. Danmark maatte i Berøring med den store Verden. Nogle af de første Pionerer var komne hjem og ifærd med at rejse Kompagniet. Kunde man skaffe andre unge Danske ud i den vide Verden, for at de kunde prøve deres Vingers Bæreevne, deres Kræfters Rækkevidde, deres moralske Modstandskraft? Deres Danskhed vilde ingen Skade tage deraf. Tværtimod. Deres slumrende gode Egenskaber vilde udvikles, og de vilde komme hjem som bedre og mere bevidste Patrioter end da de drog ud og langt rigere paa Erfaring og mere vidtskuende i Syn. Med Østasiatisk Kompagnis Dannelse skete der faktisk ogsaa et Systemskifte i den almindelige Opfattelse paa dette Punkt. Man erindrer endnu hvorledes C. Berg for blot ca. 25 Aar siden maatte høre ilde, fordi han paa Grund af de daarlige Tider foreslog Folk at udvandre. Man betragtede dette Forslag som meget upatriotisk, og „Punch" bragte et Billede, paa hvilket man saa en stor Bro over Atlanterhavet og paa den en Mængde danske Bondeknøse, der af Berg joges over til Amerika. Og det fandt man vittigt dengang!

Efterhaanden som Tvivlen til Selskabet svandt bort blev der kun tilbage en eller anden halvt insinuant Vending som f. Ex.: Ja, i Virkeligheden kan man jo aldrig vide, hvordan det Hele staar til; hvem kan kontrollere hvad der foregaar derovre paa den anden Side af Jordkloden?

Det var selvfølgelig tildels uimodsigeligt. Hvor der handles, maa der nødvendigvis spildes. Men hvor mange Gange har ikke netop Selskabets Ledere lige siden dets Stiftelse rejst fra By til By, fra Havn til Havn? Saa at sige aarligt.

Særlig Interesse knytter sig til de store Rejser: „Valkyrien"s Togt i 1899—1900, Prins Valdemars Rejse i Vinteren 1906—07, der paany viste Prinsens saavelsom Prinsessens levende Interesse for Selskabet — og endelig den sidste sørgelige i afvigte Vinter. Endnu under Gennemsejlingen af Suezkanalen havde Prinsen og hans tre ældste Sønner faaet fornøjeligt Budskab fra Prinsessen. Da de kom til Indien var hun død, og hele København i Sorg.

Den moralske Støtte Kompagniet og derved hele Landet havde i Prinseparret kan sikkert ikke anslaas højt nok. Den danske Storhandels Foregangsmænd har mistet deres store Protektrice — hun som sikkert baade var ideelt som senere ogsaa materielt interesseret i Foretagendet. Prinsessen besøgte meget hyppigt Ø. K.'s Kontorer, paa visse Tider dagligt. Arbejderne i Frihavnen kaldte hende derfor spøgende: Den lille Direktør, en Vittighed der forøvrigt var saa meget mere dum som

den kunde lede Tanken hen paa hendes Legemshøjde. Hun var som vi alle ved rank i Vækst og med en Personlighedens Majestæt der ligesom gjorde hende et Hoved højere end hendes Omgivelser. — Derimod var det et bedre Udtryk for københavnsk Humor, naar man døbte den skikkelige Droskekusk, hun særlig ofte benyttede, og som var lidt paafaldende ved sit Ydre, med Navnet: Splitflaget!

Personlig følte Prinsessen sig virkelig ligesom knyttet ikke blot til Ø. K., men ogsaa til de Personer der var i dets Tjeneste. Hun sagde engang, at hun var en Art højere Funktionær. Det er bekendt at hun paa de Rejser, hendes Gemal foretog til Østen altid sendte en Mængde Gaver med til Mandskabet, bestemte til Fordeling paa Aarets Festaftener.

Ligesom vi med Starten af Ø. K. kom den store Verden noget nærmere, saaledes kom jo ogsaa den Tid, da man begyndte at ane Heste-Droskernes Død. Der var enkelte Rigmænd som viste sig paa Gaden i Avtomobiler. De fandt sig i den københavnske Overbegloelsens Skærsild og alle de Dumheder, der sagdes om disse Køretøjer, som selvfølgelig ingen Fremtid havde for sig — ganske paa samme Maade som Thiers for 75 Aar siden — under Louis Philippes Regering — ræsonnerede om Jernbanerne: Opfindelsen var et Kuriosum, som dog maaske kunde have en begrænset Betydning for den *lokale* Trafik, men heller ikke mere.

Saa kørte Prinsessen en skønne Dag efter Indbydelse i et Automobil gennem København, endog ad Strø-

get. Prinsessen fortalte selv, at der havde været skumlet derover. Det var naturligvis hende der led af en sygelig Trang til at gøre sig bemærket, eller det var et Anfald af Kaadhed fra hendes Side.

Ikke længe efter var Prinsessen allerede en ivrig Automobilist, paany et aktivt Forstaaelsens Moment i Nutidskulturens rapide Knopskydning, i det brogede Kaleidoskop af Storsyn, der overvælder os samtidig med at vi opdager at Verden Dag for Dag — bliver *mindre*.

Det var ikke langt fra, at Prinsessen bedømte Folk efter deres større eller mindre Forstaaelse af Tidens hastige Fremstormen, dens urolige Tempo og bestandige Skiften Form. Hun mente at Folk, der var døde for 30 Aar siden, egentlig kun havde levet i Middelalderen.

Da hun engang i en Samtale vilde karakterisere en ældre Herre, hvem hun forøvrigt satte Pris paa, sagde hun: Han er en rar Mand, men saa bange for at bruge en Telefon, at han hellere lod sig skyde!

Udtalelsen er meget karakteristisk for den store Afdøde. For hende var Telefonen saa ganske uundværlig. Engang sagde hun: Folk, der ikke har Telefon er enten meget dumme, eller meget fattige — eller de er saa rige, at de kan tillade sig at lide af Spleen!

— — —

Prinsessen kunde være spøgefuld indtil Kaadhed, endog overfor de alleralvorligste Mænd og kunde faa de lystigste Indfald. Da i 1906 Times' berømte Peking-Korrespondent, Dr. Morrison, gæstede København, spurgte jeg underhaanden Prinsessen om det kun-

de interessere hende at lære denne højst mærkværdige Mand at kende. Jo det vilde hun gærne.

Dr. Morrison, der aldrig behøver at slaa op i noget Konversationslexikon, fordi hans Hukommelse er fænomenal, var strax paa det Rene med hvem Prinsesse Marie — eller „Princess Waldemar" — var og vilde meget gærne modtages af hende.

Skønt han er født og opvoxet i Australien, og skønt han er geografisk Forsker og Rejsende og som Verdensbladets Repræsentant bosat i Peking — hvis man overhovedet for hans Vedkommende kan tale om nogen fast Bopæl — strækker hans historiske Personalviden sig hele Kloden rundt.

Jeg havde saa den Ære at forestille Dr. Morrison, hvem jeg kendte fra et Ophold i Kina. Prinsessen var overmaade elskværdig og sagde Morrison nogle Komplimenter for den Verdensrekord han havde sat ved traadløst at telegrafere 3—4 Spalter fra sin Damper „Haimun" med et fuldkomment Referat af et Søslag (mellem Russere og Japanere), endnu medens det stod paa. Hun spurgte derefter hvad Morrison i det Hele mente om den politiske Situation i Østen.

Dr. Morrison svarede yderst alvorligt og grundigt. Han udviklede hvad efter hans Mening Tiden vilde føre med sig. Han havde fra et Ophold i Washington faaet et bestemt Indtryk af Et eller Andet (Jeg husker ikke hvad det var), og sammenholdt med en Udtalelse, den tyske Rigskansler var fremkommen med .... o. s. v.

Det kedede aabenbart Prinsessen.

Ja men hvad sker, hvis der nu kommer en Alliance istand imellem Tyskland og Frankrig?

Morrisons smukke kolde skægløse Ansigt, der er som hugget i Marmor, vendte sig pludselig imod mig. Jeg læste i hans Øje det Spørgsmaal: Kan der være passeret noget, som jeg ikke ved? Han var ganske konfunderet.

Hvorledes — — Deres kongelige Højhed mener?

Prinsessen som opdagede den bombeagtige Virkning, hendes lille Indskudsbemærkning havde haft, svarede hurtigt men i en spøgende Facon: Intet er umuligt. Nu trækker det jo op til noget saadant. Men det ved De naturligvis bedre end jeg. De har jo selv fornylig været i Wien, hvordan er Stemningen der i Anledning af Tysklands forandrede Politik.

Der vexledes endnu nogle Repliker herom, hvorefter det gik op for Morrison at det Hele var Spøg.

Da vi gik fra det gule Palæ — spurgte han mig alligevel:

Ja, men det *var* da vel kun Spøg, det med den tyskfranske Alliance? Er De sikker paa det? For ellers maa vi jo „investigate" det.

Aldeles sikker.

Dr. Morrison lo.

Prinsessen svarer rigtignok til det Ry, der gaar af hende. Hvis hun vilde misbruge sine utvivlsomme Evner til at dreje Verdensblade en Knap, da vilde hun kunde skabe mangen „Succès de rire".

Imidlertid — hendes Humor kunde ogsaa give sig andre, ja ligefrem Mark Twain'ske Udslag. En Dag sad Prinsessen i en meget alvorlig Samtale med nogle Herrer. Paa een Gang hører man fra Etagen ovenover et Rabalder af den anden Verden, saa Prismerne i Lysekronen klirrede og Herrerne saa forundrede op. Prinsessen sagde med urokkelig Ro: Bryd Dem ikke om det, for det er bare min Søn Erik, der sidder deroppe og læser sine Lektier!

En Dag var Prinsessen bleven irriteret over, at en meget bekendt Embedsmand søgte at gøre sig interessant ved at fortælle endel Bysladder. „Se, se, sagde hun, alle Damerne flokkes om ham, ganske paa samme Maade som Herrerne omkring Frk. X... (her nævntes en bekendt Sangerinde) paa en Væddeløbsdag. Jeg kan ikke lide Hofnarre".

En anden Embedsmand, som hørte denne Bemærkning fandt den saa morsom, at han lod den gaa videre, og snart var den da ogsaa naaet baade til Fønix, d'Angleterre, og à Porta. — Prinsessen fik det selv at vide, hvorledes Vitsen havde faaet Ben at gaa paa. Hun fortalte ialfald spøgende at hun var bleven „grondée" for den, men egentlig ikke fortrød den.

En fransk Forfatter, som for en Tid gæstede København og blev meget feteret, havde overfor en dansk Ven ved sin Afrejse — naturligvis efter mange forudgaaede Komplimenter — ladet falde de Ord om det københavnske Selskabsliv: On mange trop, on parle trop!*)

*) Den virkelige Oprindelse til dette, nu næsten bevingede Ord om Danmark

Denne Bemærkning blev refereret for Prinsessen, som øjeblikkelig gav sin Landsmand Ret og holdt en helt lang ildfuld Tale:

Ja, det er forfærdeligt som nogle Mennesker propper i sig. Hvis jeg f. Ex. blot i et halvt Aar blev tvungen til at spise saa meget som Fru N. N. og det blev mig forbudt at tage min daglige Motion, da vilde jeg efter min legemlige Disposition udvikle mig saaledes, at jeg vilde sidde fast i Store Strandstræde under et Forsøg paa at gaa derigennem!

Og saa alt det langtrukne i Taler herhjemme: Hvorfor ikke fatte sig i Korthed? Danske Taler er en enkelt Sætning, som tværes ud i utrolig Grad, og efter denne Gummielastikum ender med et Hurra! Men det kunde nu endda gaa, det er jo ikke hver Dag man skal finde sig i at se en selvbehagelig Dilettant optræde for aaben Scene. Værre er det, at Folk ogsaa i private Samtaler er saa langsomme saa det af lutter Grundighed alligevel ser ud, som om de stammer.

Prinsessen vilde med disse Ord ingenlunde sige Bourgeoisiet noget Ubehageligt. Men kun gøre opmærksom paa at det i nogen Grad manglede Manerer, Kontakt med den store Verden, manglede den galliske Klarhed i Tanke, Knaphed i Tale, Rigdom i Esprit samt

---

kan føres tilbage til den internationale Journalistfest her i København 1895. Jeg har dengang hørt det i Formen: On dine trop, on parle trop! Men det kan jo godt være endnu ældre. *I. H.*

at den var altfor genegen til vidtstrakt flad og ørkenagtig Selskabelighed — istedetfor at dyrke de snevrere Kredse i *Hjemmene.*

Af Prinsessens internationale Bekendtskabskreds var det fra Barndommen den franske Del der var den dominerende i denne Mosaik, dette sande Verdensgaleri af Personer. Fra Markien til Portneren, fra Berømtheden til den fattige Maler eller Digter, fra den højeste menneskelige Moral i rige Folks Klæder til den samme i fattige Pjalter eller — fra le vice doré til le vice nu — samt fra den diskret noble Mand til den pralende Parvenu.

Man vil sige: Det samme maa ogsaa andre Personer i de højeste Stillinger have erfaret: Kejsere, Konger, Præsidenter, Premierministre og alle disses Paarørende, Prinser og Prinsesser saavel som Hr. eller Fru X. eller Y. Men hvor mange af dem evner da samtidig at fastholde *Hjemmet?*

Det kan kun *de,* der har de menneskelige Egenskaber til at forstaa og udnytte deres Særstilling i Samfundet til Oplysning for sig selv, til Berigelse for den større Kreds som for den snevrere. De kan bygge to usynlige Kongeriger op i Kraft af deres Personlighed: det *større* men svagere for det brede Lag, tildels mægtigt men ogsaa afmægtigt ved de yderst forskelligartede Elementer det er sammensat af — det *mindre* og stærkere i *Hjemmet.*

Orleans'erne er et ukronet Dynasti, men endnu et betydende Fyrstehus, hvis Indflydelse dog hverken maales i Kvadratmil eller i Folketal — saalidt som Huset Rothschilds, for at bruge en grel Sammenligning. Et af dets største Personligheder gik til Danmark og fik sit Hjem blandt os.

— — Prinsessen fortalte engang, at tre Herrer for en halv Snes Aar siden i Paris og i hendes Nærværelse havde strejfet det Spørgsmaal, hvorvidt Folk egentlig nogensinde kom paa deres rette Hylde i Livet. Saa havde den ene — vistnok for at smigre hende— udtalt: Hendes kongelige Højhed er ikke kommen paa sin rette Hylde. Prinsessen burde have været Dronning.

Den anden sagde: Nej, Prinsessen burde være født som en fattig Frøken Egalité, have uddannet sig mere rationelt som Kunstnerinde og kæmpet sig frem til at naa en anerkendt Stilling i det Speciale, der ligger Prinsessens Lyst, Temperament og Evner nærmest.

Den tredie, som var en højtstaaende fransk Gejstlig, sagde: Ingen af Delene. Hendes kongelige Højhed er i en vis Forstand kommen paa en misundelsesværdig Plads i Samfundet. Netop fordi Prinsessen har faaet en enestaaende Lejlighed til at se Samfundet fra alle Sider, ligesom med det ene Øje nedenfra og opad, med det andet ovenfra og nedad — og derved opnaaet en privilegeret Lejlighed til virkeligt at udnytte de store almenmenneskelige Evner, hun fik i Vuggegave, skaffe sig større Klarsyn og Overblik end der bliver de Fleste til-

del. Det er meget mere værd end enten at være Dronning eller fremragende Kunstnerinde.

De fleste af os Andre vilde vel være tilbøjelig til at give den Gejstlige Ret (til Trods for den underlige Sammenligning med Øjnene).

Men Prinsessen takkede Herrerne for deres venlige Tanker ved at udtale, at ingen af dem havde helt Ret. Hun *var* kommen paa den rette Hylde, fordi hun havde et lykkeligt *Hjem*.

— — Prinsesse Marie havde et ganske særligt Talent til at adsprede Børn, eller til at beskæftige dem saaledes at de morede sig selv ved fornuftigt valgte Lege, i hvilke de selv jublende gjorde deres smaa nyttige Erfaringer. Hendes bestandige Opfindsomhed viste hende som en født Pædagog. Hun indviede sin Datter og dennes Legekammerater i Kogekunstens elementære Del endnu, mens de var smaa Børn. Naar Hoffet havde Gæster, skaredes da ogsaa den yngste Ungdom fortrinsvis om hende.

Alene dette lille Faktum indeholder en Art indirekte Forklaring paa, at Prinsessen ikke gav nogen af de tre diskuterende Herrer Ret. Ihvorvel hendes Ambitioner var vel kendte, saa var det dog Pligten overfor *Hjemmet og Børnene*, der stod over alle andre.

I hvor høj Grad Prinsessen følte sig knyttet til Hjemmet og Børnene fremgaar bl. A. af en uvilkaarlig Udtalelse hun fremkom med overfor en af de herværende fremmede Gesandter og umiddelbart før den dødelige

Sygdom anfaldt hende. Hun havde modtaget Diplomaten i sit Arbejdsværelse og var i sørgmodig Stemning. Hun sagde, at hun syntes det var saa underligt at hendes Gemal og de tre ældste Sønner var saa langt borte. Og ejendommeligt nok gav hun sin Nedtrykthed Udslag i omtrent en lignende Vending som den Prins Valdemar brugte ved sin Hjemkomst. Hun ytrede nemlig meget bevæget til den paagældende Gesandt: There is now so lonely in this house! (Der er nu saa ensomt i dette Hus!)

Men i denne Bog i Detailler at skildre hvad Prinsessen var for sit Hjem, drister jeg mig ikke til. Jeg savner Kompetence, og desuden vedkommer det ikke den Del af Prinsessens Færden som vendte ud imod Offentligheden. Iøvrigt ønskede vist saavel den Afdøde som Prins Valdemar deres private Hjem saa lidet omtalt som muligt. I saa Henseende slægtede de sikkert begge hver for sig deres høje Forældre paa.

Saameget kan dog siges, at der vist var faa Hjem, i hvilke Hustruens Indflydelse og Aand, ja hendes Allestedsnærværelse saa at sige sporedes i hver Krog. Man saa det med et halvt Øje, man følte det instinktivt. Udenforstaaende mærkede det mest paa den levende, næsten lidenskabelige Interesse hun tog, ikke blot i sine Børns almindelige Opdragelse, men i deres Oplæring og Undervisning. Sønnerne maatte daglig vise deres Karakterer i de enkelte Fag. Og mens de var oppe til Præliminærexamen — der bestodes af de to ældste

og nu voxne Prinser samtidig og med Pointsantal ganske tæt op til Udmærkelse — var Prinsessen tilstede ved de fleste Prøver (Prins Valdemar var paa det Tidspunkt udkommanderet paa Togt og kunde kun overvære en enkelt).

Af den Egard, hvormed Børnene behandlede deres Moder anede man, hvor højt de saa op til hende, og paa den anden Side hvor myndig og mild hun var. Hun havde tilmed den sjældne Evne at kunne gøre sig til Fortrolig og Kammerat med dem. Mens de unge Prinser efter deres bestaaede Examen var ude paa deres første Togt, var det hendes største Glæde at modtage deres lange Breve, som hun ofte med moderlig Stolthed viste Andre. Den ene af Prinserne havde meget ondt ved at vænne sig til Søen, men han fortav det saa længe som muligt for ikke at bedrøve sine Forældre.

Naar Prins Valdemar selv var ude at sejle og med sit Skib var kommen til en Havn ikke altfor langt fra København, tog Prinsessen tidlig om Morgenen afsted for at besøge ham og vendte tilbage samme Dags Aften. Man erindrer endnu de hyppige smaa Avisnotitser herom. Prinsessen holdt slet ikke af dem, hun vilde helst rejse saa ubemærket som muligt og kunde ikke lide, at Folk gav deres Nysgerrighed altfor klodsede Udtryk ved at stimle sammen omkring eller bagved hende. Engang sagde Prinsessen, da hun talte om et lignende Emne: Jeg kan langt bedre lide dem af mine Bekendte og Venner, der drejer om i en anden Gade, naar de ser mig, fordi de af en eller anden Grund ikke gider hilse,

end dem der stiller sig i Positur som for at forrette en Andagtsøvelse!

Det var denne sande kongelige Overlegenhed i Tankegang, der i Forbindelse med streng Iagttagelse af Pligter og Hensyn overfor Andre samt en vis „plainness of manners" syntes mig at præge det Hjem, i hvilket Prinsesse Marie var *Queen*, d. v. s. ikke blot Dronning i Ordets moderne Forstand men i dets oprindelige nordiske — var *Kvinden*.

Paa en Maade er Prinsessen død i en lykkelig Tid. Paa Livets Middagshøjde, netop da ogsaa hendes yngste Børn var ved at blive voxne. Det var det Uventede, der virkede mest gribende. Dette i Forbindelse med den Omstændighed, at hendes Gemal og tre ældste Sønner opholdt sig paa Havet omkring en anden Verdensdel — ogsaa Kongen opholdt sig i Udlandet — vakte jo den største Bevægelse i Hovedstaden som Landet over.

Prinsessens sidste Ord til Prins Valdemar, da han drog bort, var det enkle: God bless you!

Et Par Dage før Livet udslukkedes har hun formodentlig følt Døden nærme sig. Hun vilde da se til sin eneste Datter, der ligeledes laa til Sengs. Prinsessen slæbte sig til dennes Leje, bøjede sig over hende og sagde med sagte Stemme til den halvt slumrende unge Prinsesse Margrethe: God bless you, my daughter! (Gud velsigne dig, min Datter!).

Saa faldt hun i Afmagt og kom ikke senere til Bevidsthed.

En skønnere Udgang af Livet kunde egentlig ikke tænkes for den livsglade opofrende Prinsesse, der selv havde vist saa megen Resignation, lindret saa megen Sorg og spredt mangefold Glæde omkring sig.

Hun, som selv Livet igennem havde skabt saa megen Velsignelse omkring sig, forlod os med en Velsignelse paa Læberne.

LIBRARY
AUG 12 1981
UNIVERSITY OF TORONTO

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BRIEF
DL
0041958

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 07 05 03 027 4

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET